

BUDAPESTI CZÉGEK.

TALÁLMÁNYOK szabadalmazását eszközöl mind államban **Réthy János** nemzetközi mérnöki és szabadalmi irodája, Budapest, Erzsébet-körút 2. sz. (népszínház mellett). Legrégibb szabad. iroda. — Telefon.

Fényképészeti készülékeket műkedvelők számára, legújabb utó-lencsésveket a tirage rapid, kitűnő szemüvegeket megvizsgáló maximal-láshőmérőket, Anoroid (légszűrő) szabadalmazott rajzesszkőket ajánl **CALDERONI ES TARSA.**

„Toronyórák“ palota, laktanya, gyári órákat, villanyórákat, legelőnyösebben rendez be **Mayer Károly L.** I. m. Állami kézműves, gép- és ágyúra Budapest, VII., Kazinczy-u. 3. Képen árjegyzék, költséjegyzék, bérlem.

A Magyar Asphalt részvény-társaság Budapest, Andrássy-út 30 olvállalja jótállás mellett legelőcsöbbsen asphalt-burkolatok fektetését és **nedves lakások,** pinceszék, stb. gyökeres szárazzáttételét. **Telefon.**

Jósika Miklós regényei. 80. 90. füzet. Uj olcsó kiadás. **Regényes képletek.** Második kiadás. Ára a két füzetből álló kötetnek 1 forint.

ROTHBERGER JAKAB cs. és kir. udvari szállító. Budapest, váci-utca 23, a nagy Kristófhoz ez. házbán. A legegységesebb kész férfiruhák dús választékban a legjutányosabb, szabott árakon.

GERŐ ADOLF cipész-mester. BUDAPEST, V., Fűrdő-utca 2. sz. Ajánlja készítményeit **fájós lábakra.**

LATZKOVITS A. BUDAPEST, IV. kerület, Váci-utca 22. szám. Cs. és kir. szabadalmazott fehérnemű-gyáros ajánlja **uri divat- és fehérnemű-ujdonságait.**

FÖLDVÁRY IMRE férfidivat- és fehérnemű-raktára. BUDAPEST, IV., Koronaherczeg-utca 11. sz., a főposta mellett és VII., Kerepesi-út 9., a Pannónia mellett. **Saját szabászat. — Telefon. — Árjegyzék bérmentve.** Cédulum össze nem törlesztendő Földvári J. (Jakab) özvegy.

Hirdetések felvételnek a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában, Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. szám alatt.

A 82,502/11. sz. rendeletben a magaskormány részéről ajánlva **Tüzi fecskendők** tökéletes ventilrendszerrel (központi fém-ventilek egy conusban egyesítve). Különlegességek, községek, tüzoltók és gyárak részére, **tüzoltó szerek** minden nemből, anihilátorok, kender- és spirál-tömítők, felszerelések tűzoltók számára, sisakok, övek, stb., szab. létrák, építési és kutszivattyúk, mindennemű armaturák, gőzfertőtlenítők, szerszámok, juttányos árban jótállás mellett kaphatók **Tarnóczy** tűzoltószere- és gépgyár-részvény-társaságnál Budapesten. Gyár: Külső váci-út 95. — Mintalep: Teréz-körút 36. sz.

W **Kézimunkákat** minden genre-ban, valamint minden létezőtől hozzáférhető kiegészítő cikkeket ajánl **WALD GYULA** Budapest, VII., Király-utca 21. sz. Kézimunka-gyár és rajztorem. Legrégibb üzlet ezen szakmában. **Jótállás mellett** mosható és színezhető hímzőanyag 12 motring 30 kr. Gazdagon illusztrált árjegyzék ingyen és térmentve.

Több mint **50 év óta sikerrel használta!** Szeplőket és májfoltokat, valamint az összes bőrtisztálanságokat biztosan eltávolítja az **Eszéki Spitzer Kenőcs** és az **eszéki Salvator szappan** Valódi minőségben csak a **DIENES J. C.-féle** VÉDJEGY. 6166 **gyógyszertárban.** **Eszéken, felsőváros.** 1 tégely Spitzer kenőcs — 35 kr. 1 üveg „mosdóvíz” — 40 kr. 1 darab Salvator szappan — 50 kr. 1 tégely kézpaszta — 60 kr. 1 doboz Lyoni rizspor 3 színben 50 kr. és 1 frt. **Figyelemztetés.** Csak akkor valódi, ha fenti törvényileg beiktatott védjeggyel el van látva és kérétek a t. cz. közönség csakis **Dienes-féle** eszéki kenőt és szappant kérni és elfogadni. **Főraktár Budapesten: TÖRÖK JÓZSEF úrnál Király-utca 12.**

VÉNUS LEGSZENSAVÚSÁGB TERNÉSZETES ÁSVÁNYVIZFORRÁS **KAPHATÓ MINDENÜTT.**

Kathreiner-féle KNEIPP-MALÁTA-KÁVÉ. Az elismert legjobb és leegységesebb italok a valódi kávéba.

BOROSS TESTVÉREK fémáru-gyára. Budapest, IV. kerület, Harris-bazár 37. sz. Készít csoportokban összeállított konyha- és háztartási szereket minden fém-, vas- és fátárgyakkal együtt 25-500 frt. Egyedül e szakban Bécsben az oszt. Állami éremmel kitüntetett szab. szétrakható jégszekrények és fűthető fürdőkádakat, fagyialtatógépek és fagyalt tartályokat, sör- és bormérő asztalokat, pezsgető csapokat, sajtolt könyököket. Ujdonság! hordozható gősfürdő. Amerikai fagyalt-gép. Elárúsítás nagyban és kicsinyben. F. é. aug. havától kezdve gyártelepünkkel összekötve új raktárt is nyitunk IV., Molnár-utca 33. Képen árjegyzék ingyen.

KURCZLI PÓTESTA SZINKRÓGRAFIAI MŰVÉSZETE BUDAPEST. V. SZENTKIRÁLYI UTCA 15.

ÁGNES Természetes szénásvány savanyúvíz a mohai. Forrás. Legjobb asztali és üdítőtital. Kitűnő szolgálatot tesz az emésztési zavaraknál. Járvány idején préservatív gyógyszernek bizonyult. Sötét küldése **Édeskúty L.** Budapest, V. kerület, Széchenyi-utca 110. szám. Kapható mindenütt.

23. SZÁM. 1895. BUDAPEST, JUNIUS 9. 42. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt 1 félévre — 6. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG 1 egész évre 8 frt. félévre — 4. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK 1 egész évre 5. félévre — 2.50. Külföldi előfizetésekre a postaiilag meghatározott vitellj is eszanolandó.

AZ EZREDEVI KIÁLLÍTÁS ÉPÍTKEZÉSEL.

A KIÁLLÍTÁS területén foly a munka napról-napra, kora reggeltől késő estig. A kezdetben csak gerendázatok, fa-vázak alakjában mutatkozó épületek gyorsan nyerik meg formájukat. Ezek nem is olyan közönséges építkezések, hogy megkezdik alól, a fundamentumnál, aztán úgy megy feljebb rendben minden a tető-gerinczig. Itt szépen fölállítják a gyámolfákat, a sarokbálványokat, az épület bordáit, a szemöldökfákat, a sarufákat, s akkor először elkészül a tető, aztán úgy lejjebb és lejjebb deszkázzák, bevakolják a falakat, s alól még kénye-kedve szerint dűdöl a szél ki és be mindenfelől, mi-

kor az ormos, tornyos és kupolás tetők már kevélyen néznek túl a fák hegyein. Hát még azok a vasszerkezetű nagy csarnokok, melyek körül csak azért lát gerendát, deszkát az ember, mert ezeknek az állásoknak a segítségével rakják össze a roppant alkotmányt. Készen hozzák már azt ide, ezernyi ezer apró darabban, megszámozva. A számok és betűk szerint összeillesztik, összeszegezik és kalapácsolják a részeket, s hamar emelkednek a vaslábak, oszlopok, ívek. A közöket aztán téglával rakják ki. Egy darab idő óta így építenek már vasból bent a városban, olyan helyeken, a hol nagy, tágas boltokat kell hagyni alúl és csak az alsó vasszerkezet tartja fenn a rá nehezedő 3—4 emeletet.

Úgy szólva napról napra változik hát a kiállítás területe, mert fával, vassal gyors az építkezés. Most halad egész teljességében a munka. A tavaszkor megkezdett épületek mind tető alá kerültek, s egy részükön már meg sem látszik, hogy voltaképpen gerendák és deszkák emelik a büszke kupolákat és tornyokat. Hogy milyen nagy ott a munka, hány ezer dolgozó kéz foglalkozik ott mindennap, abból is el lehet képzelni, hogy 123 csarnok és pavillon épül, pedig ezeken kívül egyebeken is dolgoznak; a városligeti tó iszapjának kihordása, kavicsosnal való betöltése, a kertészeti munkák, a fuvarozások külön több száz kezet foglalkoztatnak. A pavilonok közt pedig akkorak akadnak, mint

AZ EZREDEVI KIÁLLÍTÁS TÖRTÉNELMI CSOPORTJÁBÓL. — A vajda-hunyadi vár.

egy-egy nagy indóház. A Ganz-féle pavillon, a gépesarnok óriás épületek; ez utóbbi 192 méter hosszú és 50 méter széles, 10,000 négyzetméter a földszinti, 4000 méter az emeleti kiállítási területe. A közlekedési pavillon is jókora. Az oktatási pavillon 2500 négyzetméter foglal el, a bányászati csarnok 4000; a malomipar, a mezőgazdasági, az időleges kiállítások, a borászati, az erdészeti, a hangverseny-pavillonok nagysága mind vetekedik egy-egy székesegyházzal.

A kereskedelmi miniszter és a kiállítás igazgatósága május 25-ikére hívta meg a sajtó képviselőit, hogy tekintsek meg a nyüzsgő munka eredményét, mely most már szabályos és anyfi-féle alakot öltött, hogy valami kupolás, tornyos városnak látszik. Szilárdabb épület nem emelkedik s ez természetes is, mert a városliget rendelkezése, hogy parkszerű jellegét megtartsa és üdülő-, sétálóhelyül szolgáljon. A múlt kiállításban a nagy iparsarnok és képzőművészeti műcsarnok épült szilárdan, s ezeket most is felhasználják. Most az új műcsarnok az egyetlen szilárd épület, de ez a kiállítás területén kívül emelkedik, hogy hosszú idők számára háborítatlanul fennállhasson. Az óriás gépesarnok vas alkotmányát is szétszedik majd s elviszik valahova vasuti indóháznak. Azt már ezzel a számitással készítik.

Legjobban előhaladtak az építkezések a Széchenyi-szigeten, a *történelmi kiállítás* nagy csoportjával, a hol már gyönyörködni lehet a különböző időkbeli régi építészeti műemlékeink valóságos gyűjteményében. A gót, a román, a renaissance stílus építésnek nálunk fennmaradt legszebb emlékeiből áll ez a hatalmas, nagy és festői csoport, régi templomok, várak, városi bástyák, püspöki és urasági rezidenciák májai; összekötő részül itt egy erkély, amott egy tornác, fedeles függő lépcső, oszlopos fülke, kapuzat, kiszögellés szolgál köztük.

E csoport egyik részét bemutattak a multkor. Most egy másik részét, a renaissance épületeket mutatjuk be, a mint készüléfében van. Ez külön csoportja a történelmi kiállítás városának (mert egész kis város), melynek főrése a *vajdahunyadi vár*.

A ki a főbejárásán, az Andrássy-útról megy majd a kiállításba, a tavon épült vashídon jut az artzi fűrdő szigetjére s onnan ismét egy másik hid vizit át a Széchenyi-szigetre, a történelmi kiállításhoz. Tágas, nagy kapuzat alatt lép be az épületesort területére: a *jaáki* templom kapujának utánzata ez, a XIII. századbeli román stíl egyik legszebb emléke. Ennek a csoportnak a nagy fő felől-részét foglalja el jobboldalt a vajdahunyadi vár egy részlete.

A tervező Alpré Ignác építés azonban, hogy ennél több építészeti emlékmotívumát használhassa, a hol csak tarkaság nélkül és izléssel tehette, mindenütt megragadta rá az alkalmat. Így a vajdahunyadi vár hátsó részét is úgy képezte ki, hogy a stílus illő, abbéli korból való más épületekből ragasztott hozzá. A *csütörtök helyi szép kápolna* szentélyével fejezi be az épületet; ehhez ragasztotta még a *segesvári régi tornyot*.

A román stíly épületesorhoz alkalmas bevezető a hid felől a jaáki templom portáljának utánzata. Ez a csoport fogja feltüntetni a vezérkorát, az Árpádházi királyok korszakát. Ugyancsak itt lesz a király Ó Felsője számára emelt csarnok is. Itt fog tehát a kiállítás hivatalos megnyitása vége menni. A román stíly épületesorral szemközti, vagyis a bejáratától jobbra esik a képzőművészeti gót stíly épületesorport. Ez a vegyes házbeli királyok korszakát, első sorban a Hunyadiak korát, illetőleg

a Hunyadiak korából maradt emlékek gyűjteményét mutatja be. Tovább követezik a renaissance-kor, a mely a 16-ik századtól a 19-ig terjed. Végül még ugyancsak a szigeten egy külön álló épület az öt foglalkozások, a halászat, vadászat és pásztorélet eszközeinek s gyűjteményeinek lesz szentelve. Innen egy másik hídon át a jelenkort feltüntető kiállításba lépünk.

DAL FAKAD SZIVEMBEN...

Dal fakad szivemben, dal zendül ajkamon,
Rólatok, értetek, szerelmes augyalom!
Hír, dicsőség álma lelkem' nem zavarja,
A hideg magasság nem az én világom,
Dalos fecske vagyok meleg ereszaljba',
— Nem koszorúra, csak szerelemre vágyom!

A nagyok életét olvasom, forgatom:
Jaj, de kevés öröm, de tenger fájdalom!
Jussok a csalódás, részük a gyalázat,
Nyomorban halnak el vagy idegen ágyon,
Mit ér koszorútok, mikor sirba szálltak?...
— Nem koszorúra, csak szerelemre vágyom!

Van, ki a dicsőség szent halmát elérte,
Ifjú babérlombok hullanak fejére; —
Mégifjúl-e tőlük a kihamvadtt lélek?
(Közel int a sír is, alig egy-két lábnyom)
Használ-e a kö-kép porladó szívének?...
— Nem koszorúra, csak szerelemre vágyom!

Én a szerelemnek szavát szedem dalba,
Csókkal fizet érte az egy, a ki hallja;
Mint az érbe hullott liliomlevelek,
Mint a harmateppek szonján égő nyáron,
Eltűnik életem, zajtalan leperog...
— Nem koszorúra, csak szerelemre vágyom!

Mégse vesz el nevem, mint szó a pusztába',
Eleven magot hoz életem virága, —
Kő nem lesz síromon, dícselkedő jelül,
De igaz köny reszket egyszerű fejfémon:
Melegittől szivem tovább-tovább hevül...
— Örökkön örökké szerelemre vágyom!

Móra István.

RÉGI KERESZTELŐK.

Épen alkalmlilag érkezik hozzánk a születési, esketési és haláladási anyakönyvek vezetése terén életbe léptetendő nagy reformok küszöbén egy francia művelődéstörténetirőnek, Franklin Alfrédnek, «La vie privée d'autrefois» (A családi élet hajdan) című könyvsorozatának egy újabb köteté, mely a gyermeket, annak születését, megkeresztelését művelődéstörténeti szempontból tárgyalja. Csak egy ily összefoglaló munkában vesszük észre, mily fontos és tanulságos a régi családtörténet, az erkölcsi és értelmi fejlődés szempontjából. Franklin Alfréd kimutatja, hogy az anyakönyvvezetés Franciaországban sem nyúl ki messzebb vissza a 16-ik századnál; addig, ha valakinek korát, vagy rokonsági viszonyait akarták kideríteni, a szóbeli tanubizonyosághoz folyamodtak. A legregibb anyakönyvek rettentően szabálytalan vezetést mutatnak, telvék vakarásokkal, hézagokkal, közbeszúrásokkal és sem aláírás, sem tanuk láttatása nem ad azoknak semmi bizonyító erőt. Azonkivül az egyén kora csak megközelítőleg van bennök följegyezve, s a kiadott másolatok hanyagül vették papirra, minden rendezettség nélkül.

Az állami szempont már a 17-ik század folyamán gyakori szükségét érezte a rendezésre való erélyes fellépésnek. Az 1663-dik február 8-diki párisi parlament kétezer livre bírság terhe alatt meghagyta minden pappnak, hogy az anyakönyvekben ne hagyjon üres lapokat. De mindezt nem sokat használt, csak XIV. Lajos szigorú intézkedései hoztak némi rendet a nyilvántartásba; ő rendelte el, hogy minden lelkész kettős

anyakönyvet vezessen, a helyi királybírótól látamozva és ellenőrizve, s ha az év letelt, az egyik példány maradjon a lelkész kezei között, a másik pedig helyzetessé a bíróságnál létibe.

A mily csekély fontosságát tulajdonították az emberi élet nyilvántartásának az állam világi céljaira nézve, ép olyan nagy gondot fordítottak a születés tényére, a vallási és babonás hit, a theologiai és astrologiai szórszálhasogatások szempontjából. Egy-egy nagyobb család újszülöttjét a latin nyelvű költők elárasztották a heroicus versek, ódák és jóslatok özönével, úgy hogy mikor például XIV. Lajos világra jött, Campanella nem átalta azt írni, hogy az általános örömből kivenni részét, még a nap is több százezer lépésre közeledett a földhöz. Egy ilyen alkalmi rhetor aztán megállapította azt is, hogy a legjobb uralkodók őszszel születnek, mint a legdúsabb évszakban.

De az a gondolat, melyen az államok politikai rendszere a múlt századokban épült, magyarázatát adja annak, hogy a fejedelmi sarjak minden szaporodása egyszerűságra a népek örömmünnepe is volt. Nem lep meg azért, ha ily esetekben oly ovációkról olvasunk, melyek árnyba borítanak mindent, a mit a mai kor loyaltásban felmutat.

A boldogtalan Mária Antóniát semmi sem kecsgettette férjhez menetelekor a nyugodt, csendes családi élettel. Már maguk azok a véletlen apró esetek, a melyek élete egyes vezetésebb alkalmainál fölmerültek, elégségesek lettek volna arra, hogy a gyöngébb idegzetűeket babonás jóvendőlésekre ragadják. Azon a napon született a szép és szerencsétlen osztrák főhercegnő, melyen a lissaboni nagy földrengés harmincezer embert elpusztított. Mikor pedig Berry herceggel, a későbbi XVI. Lajossal való esküvőjén a házassági okmány alá oda irta nevét, aláírását egy véletlen ejtett tintacsópp, egészen eldizteltette. Később elopták jeggyűrűjét, állítólag, hogy megbabonázzák vele, hogy ne legyen gyermeke. Végre jött a nagy katasztrófa az esküvő napján adott nagy ünnepségek alkalmából, a mikor több ezren veszték oda a tüzijátéknál támadt borzasztó tolongásban. «A dauphin kétségbe van esve, — írta e napon Mária Antónia anyjának Bécsbe, — én pedig nem tudok aludni, folyvást előttem vannak az áldozatok, kiknek vesztét mi okoztuk.»

De minden felede lett, mikor 1779 január 18-án a királyné első ízben adott életet, egy leánygyermeknek. A nagy öröm emlékre Versaillesben a két városi lelkész 12,000 livre-t kapott szegényei számára, Párisban pedig száz fiatal lányt házastították ki, menyegzői ruháján kívül mindeniknek ötszáz livre-nyi hozományt adva, kétszáz livre kelengyét, s az első gyermek születésétől havi 15 frankot, ha az anyja szoptatja s 10 frankot rendelve, ha a gyermek dajkaságba adatik.

Természetesen még nagyobb mértékben nyilvánult a királyi kegy az első fiú születésénél és keresztelésénél. Akadt egy névtelen is, a ki elragadtatásának azzal adott kifejezést, hogy 15,000 livre-et küldött bizonyos számú foglyoknak az adások börtönéből szabadon bocsátására. Százkilencvennégy személy, 168 férfi és 31 nő köszönhetett ennek szabadulását.

De még az mind semmi volt a székek és testületek egyszerű fölönulásiához képest, melyeket a király Párisban nov. 4-én fogadott. Minden ipar és foglalkozási ág megmozdult s műiparának legszebb remekét fejtette ki. Ott voltak a kéményseprők, természetesen kissé idealizált kosztümökben, egy cifra kéményt emelve, melynek tetejében ott gubbasztott egy kis fekete legény. A bérkoocsok mai nemes

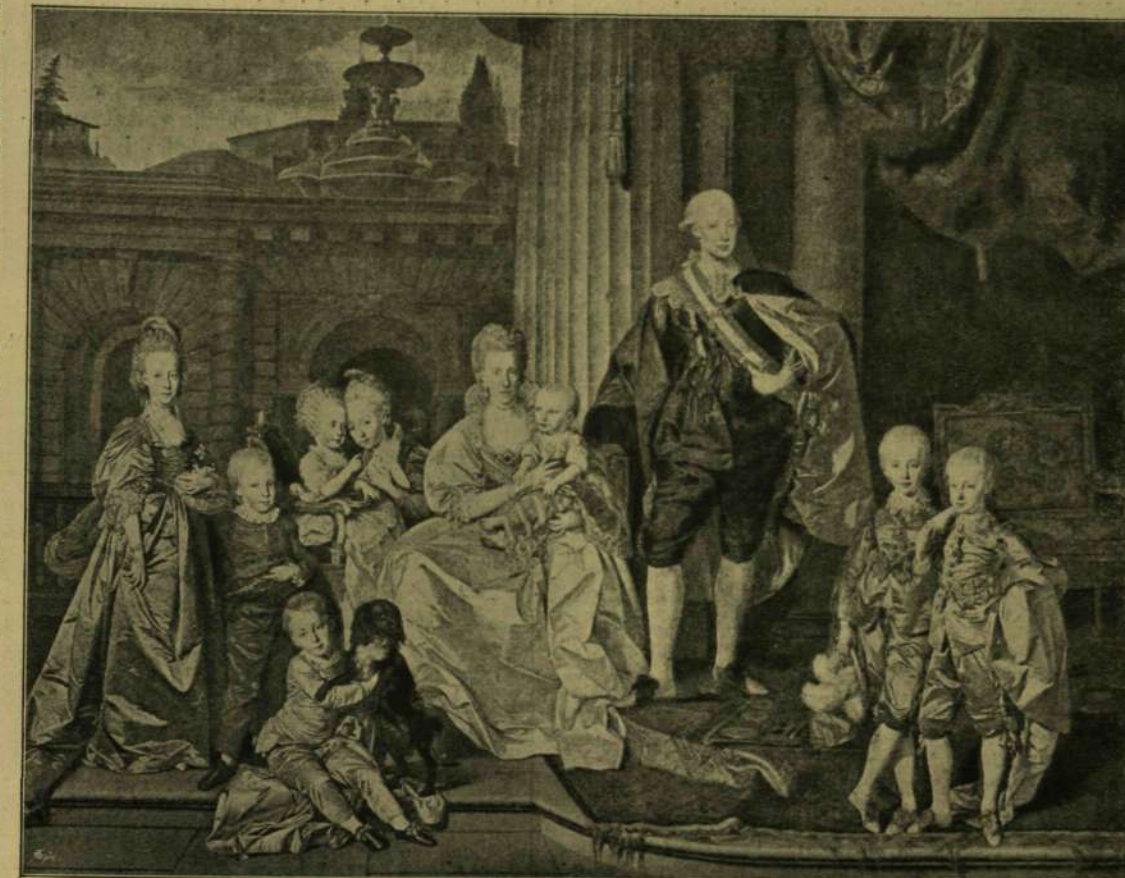
czéhet pótoló gyaloghintások testülete dúsán aranyozott gyaloghintóval állított be, melynek belsejéből egy kis dauphin s szépséges dajkája kandikáltak ki. A mézárások sem maradtak el hagyományos díszköreikkel. Következtek aztán a czukrászok, kőművesek s vigan kalapálva a lakatosok, kik ismerve a király dilettáns hajlamait a lakatoság iránt, egy titkos zárt szerkesztettek, melyet ha kinyitottak, egy csinosan utánzótt dauphin pattant ki belőle. Volt eszök, hogy mielőbb megszűjék a királynak a titkos lakat csinját-binját, a miért aztán harmincz arany ütötte markukat. A szabók egy kis uniformist, a csizmadiák remek pár csizmacskát vittek az újszülöttnék. De legbizarrabb ötle-tük támadt a sírásóknak: ők sem akarván elmaradni az üdvözölők sorából, küldöttségükkel szintén megjelentek, környezve gyászos foglalkozásuk minden jelvényeikkel. Még jó, hogy elég korán észrevette őket a király nagynénje s figyelmeztette a királyt, hogy üzze el őket a tisztelgők sorából.

Idomosabbak voltak a narancsszőrp-árások, kik csinos ezüst bográcsot s hozzá arany kanalakat ajánltak fel a dauphinnak, míg a pékek ott helyben, a királyi termek pitvarában tették próbára mesterségüket s a frissen készített kenyereket azonnal megizleltették a királynéval. Nem szabad meglepednünk a hal-árusnőkről sem, kiket, számszerint ötvenet, nehéz fekete selyem-ruhában, megrakva gyémántokkal, egész megkülönböztetett czeremoniával fogadtak, s hármat közülök a királyné betegágyához is bevezettek, hol egyikök legyezőjére jegyzett s föl-olvasott beszéddel üdvözölte a felségsé asszonyt.

Régi szokás alapján különben minden népies mulatságon a díszhely a hal-kufárnókat illette, ép így a színházi ingyenes előadásokon is. Egy ily alkalommal azonban a «Madame Royale» születése ünnepén későn érkeztek a színházba, a királyi páholy már el volt foglalva. Nagy riadalom lett ebből: a derék fokák nem hagyták magy ne legyen gyermeke. Végre jött a nagy katasztrófa az esküvő napján adott nagy ünnepségek alkalmából, a mikor több ezren veszték oda a tüzijátéknál támadt borzasztó tolongásban. «A dauphin kétségbe van esve, — írta e napon Mária Antónia anyjának Bécsbe, — én pedig nem tudok aludni, folyvást előttem vannak az áldozatok, kiknek vesztét mi okoztuk.»

Nemesak egyszerű polgári családokban tehát, de maguknak az uralkodó családoknak életében is sokkal nagyobb esemény volt régen a szaporodás és a keresztelés szertartása, mint ma. Voltak bizonyos előítéletek is, melyek ma már teljesen feledésbe mentek s melyeket érdekesen elevenít föl Franklin Alfréd könyve. Ki tudja ma már, hogy a keresztelendőnek egy szem söt tetek szájába, vagy hogy ha az újszülött gyermeknek hosszú életet akartak biztosítani, erre nézve igen czélszerű volt a legelső szegény embert fogni el komának úton-útfélen? Így aztán igen sok gazdag családban megese, hogy a sekrestyést hívták el keresztapának s a templom-ajtóban kuczorgó koldusasszonyt keresztanyának. Nem egyszer rongyokba öltözött koldusnak kellett felelni a marquis úr igaz keresztény hitéről a pap előtt, a mely apró szolgálát jutalma aztán egy-két tallér lón.

A kereszténységnek nagyot és kicsinyt egymáshoz közelebb hozó hatását igaz, hogy kissé drasztikus módon tapasztalta magát XI. Lajos francia király, a mennyiben, midőn későbbi utódát, XII. Lajost keresztvívzre tartotta, a szertartás után, könnyen kitalálható okokból, kénytelen volt kezét alaposan megmosni. A jelenet

H. LIPÓT, NEJÉVEL, MÁRIA LUDOVIKÁVAL ÉS GYERMEKEIVEL.

Hugo Viktori volt, de a király inkább rosz előjelnek vette s ebben igaza volt, mert koronája csakugyan ebben a gyermekben szállott át az Orleans-ágra.

HABSBURG FŐHERCEGEK CSALÁDI ÉS MAGÁNÉLETÉBŐL.

A Habsburg-Lothringeni családnak ifjabb ágai közül kettő az, melynek sorsa szorosabban fonódik bele a magyar nemzet sorsába és történetébe: egyik a nagy nádor, József, sarjadéka, másik a szász tescheni ág. Mindkettő abból a házasságból származtatja le nemzetségfáját, mely Mária Terézia másodsülött fiának, a későbbi II. Lipót toskánai nagyhercegnek számos maradókat biztosított, kiknek egyike, Ferenc Magyar- és Csehország király, osztrák császár, másika, József, Magyarország nádora, harmadik, Károly főherceg pedig a Napoleon elleni háboruk diadalmas hadvezére volt.

Utóbbinak Zeissberg, az ismert jeles bécsi egyetemi tanár és történetíró, hat kötetre menő terjedelmes életrajzban méltatja és öleli fel egész működését, életpályáját és irodalmi dolgozatait, mely monumentális mű utolsó kötetei most hagyták el a sajtót, számos eredeti magánlevél, kézirat és levéltári anyag felhasználásával, melyeket a jeles hadvezér fia: Albrecht és Vilmos főherczegek bocsátottak az író rendelkezésére. Érdekesek ezekből ránk nézve különösen azok a részletek, melyek az ifjú főherczeg és testvérei gyermekkorára, toskánai életére, tanulmányaira vonatkoznak.

A kis főherczegek számára megállapított tanulmányterv egészen szakított azzal az irányzattal, mely a gyermekek fejének mindenféle szent történetekkel való megtömését tartotta legfontosabb czélnek; e helyett tartalmasabb erkölcsi és hitágazattani oktatást ajánlott s alaposabb tanítást az olasz és francia nyelvben, gyakori fordításokkal. A leckeórák alatt mindennap egy iv tiszta papír volt az asztalon, a gyermekek magaviseletének és előmenetelének följegyzésére, még pedig úgy, hogy a főherczeg urfiak magok is lássák a följegyzeteket s ahhoz mérik magartartásukat. Ezeket a jegyzeteket minden este lecke végeztével a nagyherczeghez kellett beadni.

Már József császár elítélőleg nyilatkozott arról a módszerről, mely a növényeket írással ter-

heli túl és annál kevésbé foglalkoztatja értelmeket. Kevesebbet iratni és többet gondolkodtatni — volt tehát a jelszó, mely II. Lipót nevelési elveit jellemezte. A gyermekeknek mindennap 8 órakor kellett kelni, este 10-kor feködni, a közbeeső időt rövid mise kivételével katekizmus, számtan, földrajz, idegen nyelvek tanulása töltötték ki.

Károly főherczeg egészsége ez időben nem a legerősebben állott. Igen gyakran érzett kimerültséget, néha minden tagjában összerázkódott, míg megüvegesedett szemeinek tekintete merev kifejezést öltött, vagy pedig félrebeszélte kezdet. Maga sem tudta ilyenkor, mi történt vele. Különösen a holdtöltekor tapasztalták ezt. Nem egyszer vélte az ördögöt látni testestől maga előtt. Előfordult, hogy labdajáték közben arra kérte testvéreit, hogy egy bizonyos kép felé ne dobáljanak, különben ő halálra lesz. Akárhány-szor nem evett az első három fogásból, félve a megerőszőléstől. Ellenben feltűnt nevelőjének, Colledonának, hogy a tésztaikat és édességeket igen kedveli.

Apja lelkére kötötte nevelőinek, hogy Károly fiát különösen szoktassák mértékletesebb evéshez és kevesebb édességhez, s több járshoz. A sétákkal azonban mindig legyen bizonyos cél egybekötve, így p. o. középületek, templomok, festmények, könyvtárak, boltok, kórházak, iskolák megismerlése. Környezetükben mindig legyen valaki, a ki a látottak felől magyarázattal szolgál, s különösen szoktassák hozzá a főherczegeket — mondja az utasítás, — hogy ismerősöket megszólítsanak, sőt a vidéken parasztokat is. Színházakban csak a közönséges helyekre menjenek, este pedig nemesek és polgárok vegyesen hívassanak meg hozzájuk s a társalgás kevésbbé legyen feszes, billiárdot vagy sakkot játszanak. A jótékonyágot ne csak úgy gyakorolják, hogy gyóntatójuknak bizonyos összeget adjanak által, hanem keressék fel lakásaikban a valódi szegényeket, hogy így színről-színre látva a nyomort, megtanuljanak igazi részvétet érezni. Végre — s ebben a Habsburgoknak József császár óta állandó hagyományát látjuk érvényesülni, — nyilvánosan mindig uniformisban jelenjenek meg, máskülönbön minden évszakban két frakkal érjék be, minden cifraság és ciezozma nélkül.

Királyi nagy lélek szől ezekben az apai utasításokból, olyan, a mely II. Lipót felvilágosodott, szabadelvű gondolkozását mindennél jobban dicséri. A nagy polgárkirály, a ki a katonászkodásnak annyira nem volt barátja, hogy utóljára még toskánai seregeit is feloztatta, bizonyára nem a szíve szerint cselekedett, mikor fiainak katonai neveléséhez hozzájárult; ebben József császár ohajtásának tett eleget. Ha tőle függ vala, Ká-

roly főhercegből bizonyosan nem vált volna kora híres hadvezére; semmi sem volt, a mi a gyermek harezias szenvedélyeit ez irányban felkeltse a csendes, idylli toskánai udvarnál, a hol a nagyhercegnő egyszerű polgárlányként, harisnyát kötve fogadta a híres Schlözer történetűdóst, lányával, Dorottýával, míg a gyapotgombolyagot köténye oldalzsebében tartotta s a felejekészokra siető lányka elől eldugta kezét. Viszont a gyermekek is legszívesebben töltötték az időt apjuk fizikai és kémiai experimentumainál segédkező. Élesztették neki a tüzet, hordták a szemet s merítették a vizet; sokszor olyan fekete lettek e munkában, mint megannyi kis ördögök.

Károly, ki már gyermekkorában mint szenvedélyes táncos is kitűnt, korán kedvenczévé lett nagynénjének, Mária Krisztinának, a szász-tescheni herceg nejének, ki a távolból sem feledkezett meg róla s Bécsből ismételtel küldött neki ajándékokat, «tetőtől talpig felöltöztetett katonákat, a mint táborba vonulnak», kis színházat, stb. Lehet, hogy már e játékaik felkeltették benne a katonai pálya iránti kedvet, de sorsát alighanem az döntötte el végleg, hogy mikor József császár Florenzben járt, a kis főherceg játékból őrt akart állani a császár szállása előtt. Komoly arccal sétált egy ideig fel s alá s mikor észrevették, s megkérdezték mit csinál ott, büszkén felelt: «Örködöm a nagybátyám felett». Józsefnek annyira megtetszett a felelet, hogy megölelte unokaöccsét s a lotharingi ezred tulajdonosává nevezte ki, melynek aztán tulajdonosa maradt egész életében. Egyenruhájában lefestett arcképét megküldték Mária Teréziának is.

És a kis ezredes nem sokára ki is nőtte magát valóságos katonai temperamentumra, ha igaz, a mit beszéltek, hogy egy játék alatt a főhercegek közül kettő annyira összetűzött, hogy a huszárnak öltözött Károly kardját kirántotta s azzal testvérét arczán megsebezte. Ez esetre Zeissberg azt jegyzi meg, hogy a heveskedő főherceg nem Károly, hanem Sándor Lipót lehetett, mert neki volt ez időben huszár-uniformisa, mint egy huszárezred tulajdonosának, a mihez az ép akkor Toskánában időző szicíliai királyi pártól egy brilliáns kék kék forgót kapott, Károly pedig szintén brilliáns kék kék forgót zseborát.

Érdekes tudnunk, hogy II. Lipót számos gyermekei közül épen Károly főherceg volt az, a kit a körülmények egy időben a Belgiumba távozó Albert szász-tescheni herceg helyett a magyar helytartóságra jelöltek. E jelölés akkor Mária Terézia határozott óhaja s Magyarországon is elég népszerű volt; csak a főherceg ifjokora s atyja vonakodása hiúsította meg e számításokat. József császár akarata az volt, hogy Károly főherceg a papi pályára lépjen s mint a német rend nagymestere kövesse Miksa főherceget, viszont aztán József, a későbbi nagy emlékeztető nádor, legyen Belgium kormányzója s Mária Krisztina örököse. A végzet azonban nem így intézte s egészen másképp osztotta ki II. Lipót családjá ifjabb sarjainak szerepét e monarchia sorsában. József, mint Magyarország nádora, alapítója lett a Habsburgok legmagyarabb ágának, s Károly főhercegnek jutott a dúsgazdag szász-tescheni örökség, nagynénje, Mária Krisztina után, annak 1776 okt. 19-én Pozsonyban kelt, s később ugyanott megerősített végrendelete alapján — hogy róla fiára, Albrecht főhercegre szálljon, ki azokat haláláig is bírta.

E rengeteg birtok Mária Krisztina főhercegnő, Mária Terézia legkedvesebb lánya hozományára, akkori értékben négy millió forintot tett, s a tescheni hercegségen s a mannersdorfi és magyar-óvári uradalmakon kívül 666,821 ffrt készpénzből állott; utóbbi kivételével az egész hitbizomány. Mannersdorf helyett Mária Krisztina később a rázkevei uradalmat kapta, s mint saját szerzeményt — Bélyét. Utóbbi két uradalmat Mária Krisztina egy harmadik végrendeletében Sándor Lipót nádornak szánta «hozzá és azon nemzethez való szeretetből, a mely közt ő é, s a hol én is oly boldog napokat éltem, s a ragaszkodásnak annyi jeleit tapasztaltam» — írja a főhercegnő. Tudjuk azonban, hogy Sándor Lipótnak szerencsétlen tüzijáték által okozott halála ezeket a birtokokat is Károly főherceg kezebe juttatta.

Károly főherceg első ízben 1790-ben lépett magyar földre Pozsonyban, atyja koronázásakor.

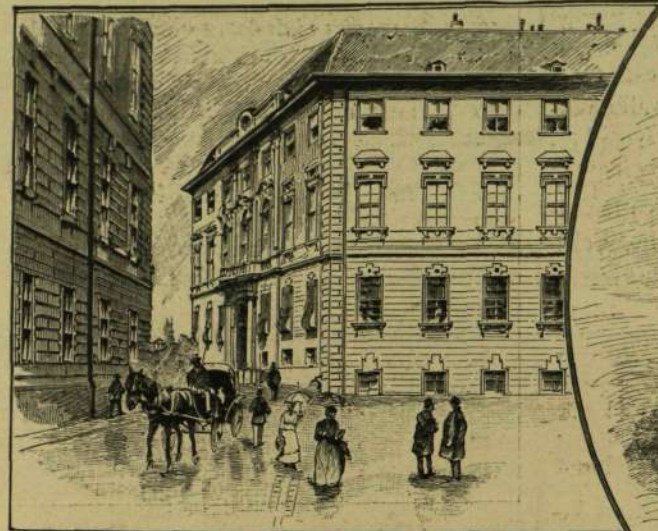
Akkor testvérével, a később oly szerencsétlenül kimúlt Sándor Lipóttal együtt az Ormosi-féle házban lakott, s részt vett a koronázási ünnepélyeken s a primás udvarában tartott carouselen. De legérdekesebb epizódja volt itt mulatásának az a több napra terjedő kirándulás, melyet a környéken Ferenc és Ferdinánd testvéreivel, előbbinek feleségével és nevelőjével, Spanocchival tett.

Az Erdélyben ma is élő Spanocchi grófok

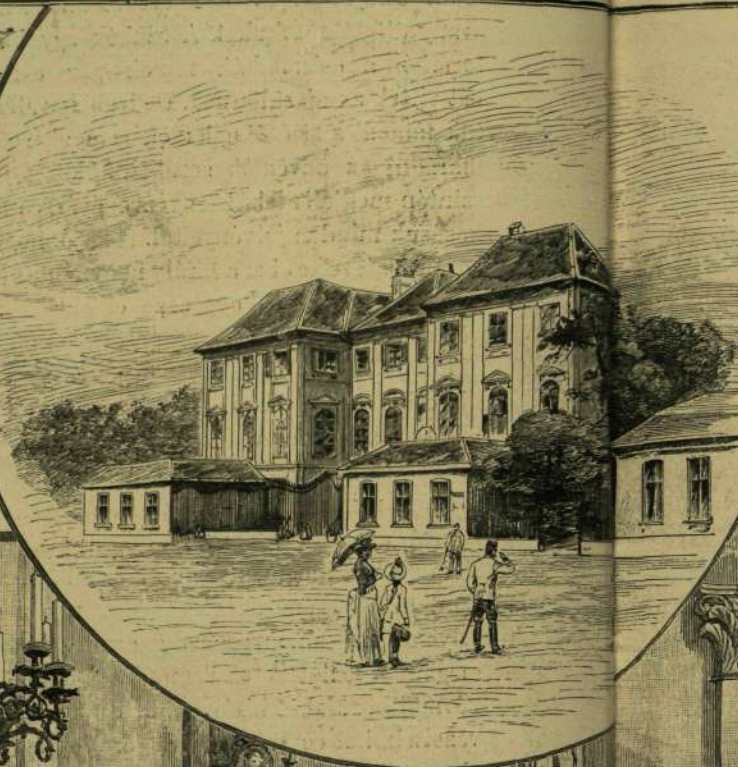
volt a főherceg környezetében, *Guadagni* (Gvadányi), a pisai egyetemen akkor a kísérleti természettanára, szakjában elismert tekintély, ki igen meg tudta kedvelni tanítványával is a fizikai tanulmányokat, s azonkívül vilálcsekként is vezette.

Mária Krisztina, mint adoptív anyja, a főherceget különösen a fiatal, 26 éves s az időben a 32-dik gyalogezrednél gránátos kapitányi rangot viselt Gyulayval hozta közelebbi érintkezésbe,

A KÜLÜGYMINISZTERI PALOTA A BALLPLATZON.

A STÖCKELGEBÄUDE, A KÜLÜGYMINISZTERI NYÁRI PALOTÁBAN.

AZ EGYKORI KONGRESSZUSI ÜLÉSTEREM, MOST VÁRÓTEREM.

A KÜLÜGYMINISZTERI HELYSÉGEI BÉCSBEN.

ezen első megmagyarosodott őse, Spanocchi Lelio előkelő sienai családból származott s családja tudta nélkül egy iglói szegény leányt vett feleségül. Később ezredessé lett s József nádornak tett jó szolgálatiért bárói rangot is nyert. A francia háború alatt Bajorországban fogságba került s akkor Károly főhercegnek annyira szíven fektűt sorsa, hogy egyenesen Moreau tábornokhoz fordult Spanocchi szabadon bocsátatása végett, a mit az udvariasság francia hadvezér teljesített is.

Egy más megmagyarosodott olasz család tagja

annak szolid és megnyerő tulajdonságai miatt, mely okból számára a kamarási kulcsot is megszerezte, csak hogy az udvarnál könnyebben megjelenhessen. 1792 jul. 26-án barátját maga a főherceg ajánlta atyjnak örnagygyá előléptetésre, a leghízelgőbb szavak kíséretében.

Visszatérve azonban a főherceg, magyarországi útjára, mely öröndetes jelenség volt abban az időben az ily szerencséhez ritkán jutott magyar lakosságnál, legelőször Malaczkán tettek látogatást a Pálffy kastélyában, majd Hollcsra rándultak a nagy hírű porcellán-gyár és 180,000

mőre számított óriás gabona-szuszek megtekintésére. Továbbá Gödingben a dohánygyárat nézték, s miután a bérlő menyé által jó tejeskával megvendégeltették magokat, nyulászni mentek, s onnan Feldsbergbe, hol clesteledvén, Liechtenstein herceg szurokserpenyőkkel és fáklyákkal világította ki az utakat.

Következő évben Károly főherceg, mielőtt Belgiumba ment volna, ismét megfordult Magyarországon, Eszterháznál, hol jelen volt Esz-

zületett Klementina főhercegnő alakjai nincsenek levéve.

A KÜLÜGYMINISZTERI PALOTÁJA A BÉCSI BALLPLATZON.

Mint sok más bécsi utca-név, a politikai lapokban majdnem naponta előforduló «Ballplatz» elnevezés is elég különös, s arra indítja az embert, hogy ezen név eredetét kutassa.

A «Ballplatz»-nak tulajdonképen «Ballhaus-

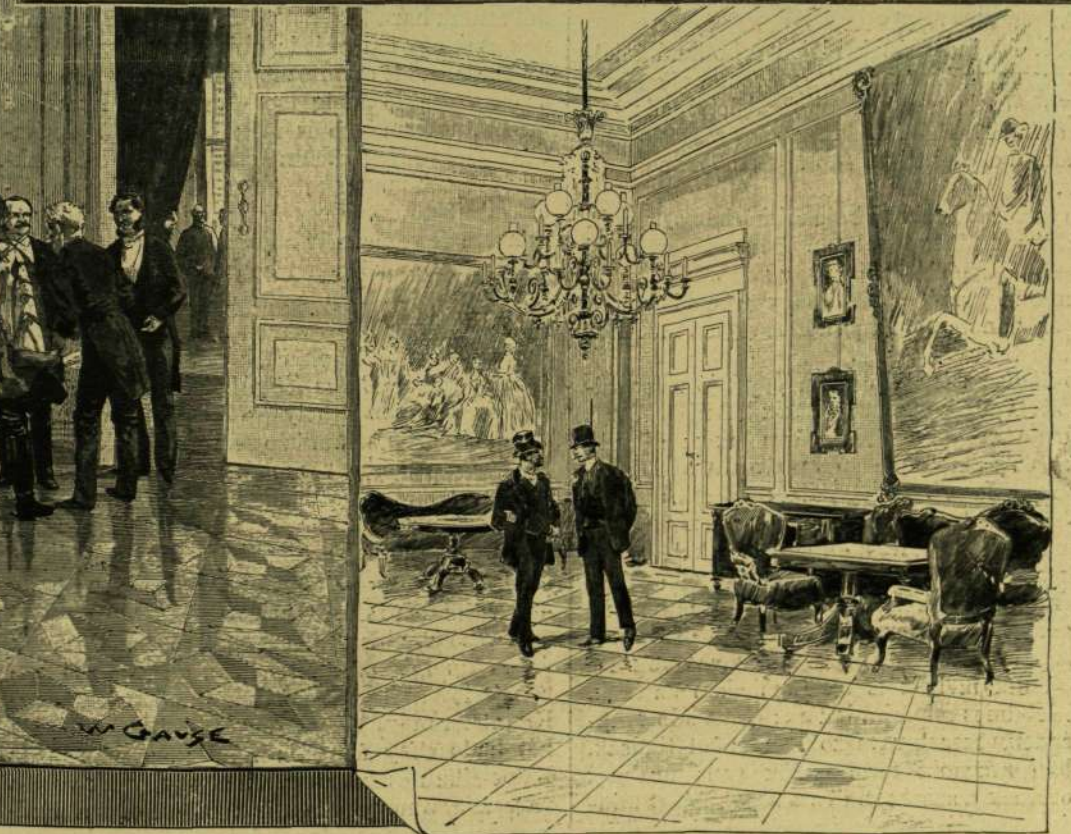
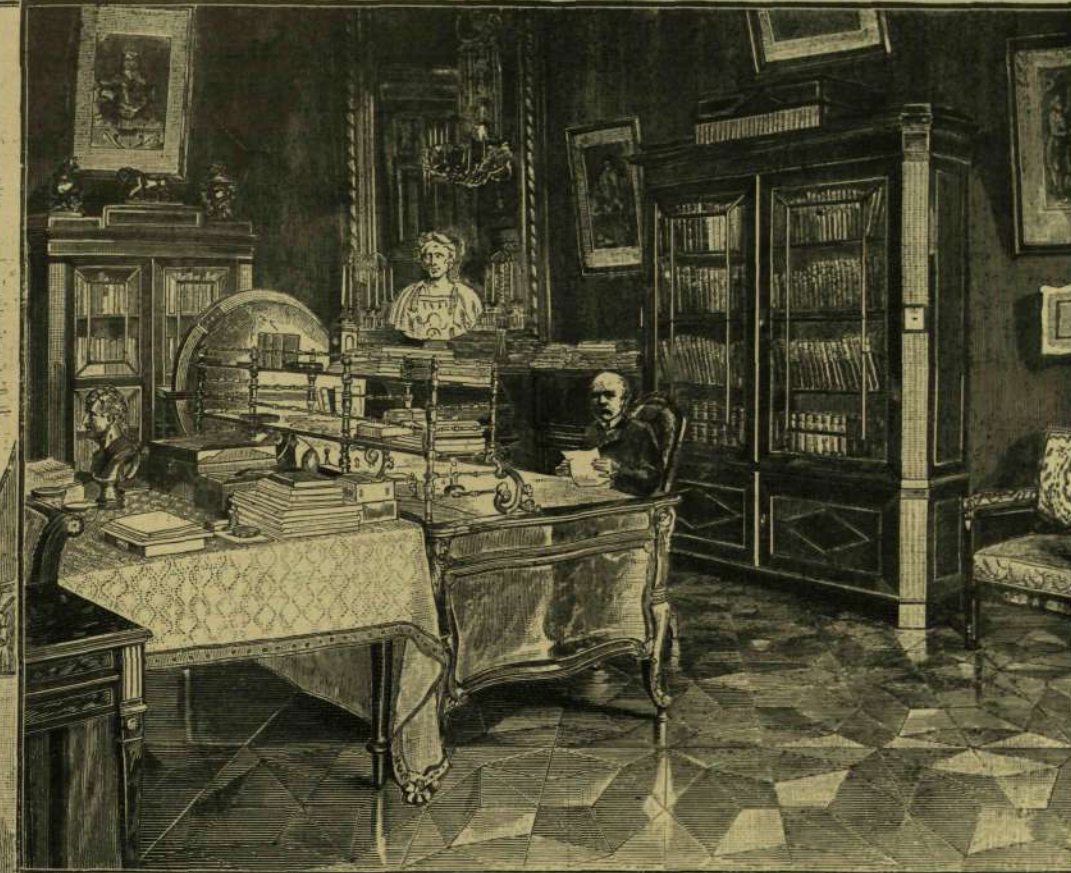
gyűjteményeket, végre pedig az udvari építész-irodákat helyezték el, de azért az épület régi nevét, a «Ballhausplatz»-ot vagy rövidítve «Ballplatz»-ot mai napig is megtartotta.

Ezen a téren, a Hofburg tőzsomszédságában, már 1551 óta egy császári kormány-épület állott. I. Lipót császár idejében abba helyezték át a titkos udvari kancelláriákat, VI. Károly pedig azon a helyen kezdte meg a nagyszerű «Staatskanzlei» építését, mely Mária Terézia uralkodása alatt, 1767-ben befejeztetvén és kibővítettvén, az akkori udvari kancellár, Kaunitz herceg használatára bocsátott, ki összes irodáit oda helyezte át. A palotaszéri épület főkapuján látható deák felírás annak rendeltetését hirdeti ezen szavakkal: «Praetorium Maj. Sigilli et Rerum cum Exteris Gerendar. Maria Theresia Aug. Jubente Cura W. Principis a Kaunitz-Rittberg Restauratum MDCCCLXVIII.» (A nagy pecsét s a külügyek palotája. Mária Terézia parancsára, Kaunitz-Rittberg Vilmos herceg felügyelete alatt újból épült 1798-ban.)

A város ezen részén, valamint magán az épületen is többféle átalakítás történt az utolsó évtizedek alatt. Így a «Volksgarten» irányában fekvő, «Paradies-gärten» nevű csinos kert a Metternich herceg által gondozott rózsá-lugasal együtt eltűnt a várfalak lerombolása folytán. Az a fedett folyosó is eltűnt, mely az államkancelláriát a császári palotának «Bellaria» nevű szárnyával összekötötte. Ezen a folyosón járt a beteges Kaunitz császári urához, s nélkül, hogy magát a hideg levegőnek kitette volna; viszont az uralkodóház tagjai is erre jártak, ha Kaunitz herceget látogatásukkal akarták megtisztelni.

Midőn Metternich herceg a mostani század első tizedében a palotába költözött, ezt a kor szükségleteihez képest átalakította s a belső lakosztályok berendezésére és fentartására nagy összegeket fordított. Az a dolgozó-szoba, a melyből Metternich az I. Napoleon ellen megindított mozgalmat vezette, a herceg valamennyi utódjának szintén dolgozó-szobául szolgált mind a mai napig. Az egyik könyvszekrény oldalán Ferenc József és II. József császárok arcképei láthatók, míg a másik szekrény fölött Savoyai Jenő herceg, a nagy hadvezér s diplomata arcképe függ. Az íróasztal közelében levő márvány kandallón I. Ferenc császár, egy más asztalon pedig Metternich herceg mellszobra és egyéb antik szobrok állnak. A hagyomány szerint ezen szoba egyik lefüggönyözött ablakából nézte Metternich herceg 1848 márczius 14-én a palota előtt összegyűlt óriási tömeget, mely nagy lármával az ő leköszönését követelte. Ez alkalommal Burian egyetemi joghallgató s a német légio 3-ik századának parancsnoka tartott a nép nevében beszédet, kijelentvén, hogy Metternichnek nem személye ellen, hanem csak az általa képviselt és a haladás útjában álló rendszer ellen van kifogásuk; Metternich mosolygva szegede szemüvegét a szónokra s nyugodtan ott maradt az ablaknál, míg a tömeg el nem oszlott. Este azonban az egykor oly hatalmas államférfiú benyújtotta leköszönését a császárnak.

A miniszter dolgozó-szobája mellett, melynek erkélyéről az új Bécs nagyszerű épületeire, valamint a Volksgartenra is gyönyörű kilátás nyílik, egy kis terem van, melyben a közös miniszterium tanácskozásait tartják. A kis terem egy nagyobb váróteremből nyílik, melynek falain Metternich hercegnek Lawrence híres angol művész által festett arcképe, valamint Ferenc József császárnak egy fiatalkori képe s Schwarzenberg Bódog herceg volt miniszternek arcképei láthatók. A vörös szőnyegekkel borított és hasonló színű bútorkkal berendezett terem egyik sarkában egy értékes kínai váza áll. Bronz csillárok és káros gyertyatartók egészítik ki a terem berendezését, mely történelmileg már csak azért is nevezetes, mivel benne tartattak az 1815-iki híres bécsi kongresszus gyűlései. A szomszéd terebben egy remek művi étage áll, a falakon a császári családöt ábrázoló régi képek függnek. Egy velencei üveg csillár gyertyái kisebb ebédek alkalmával gyújtottak meg. A bútorzat barna színe a berendezés többi részeihez nagyon jól illik. A fehér és sárga színekkel díszített, velencei csilláros, remek táncztermet csak különös ünnepélyek alkalmával használják.

ELŐCSARNOK.

terházy Antal hercegnek Sopronmegye főispánjává, valamint Budán, a nádornak pestmegyei főispánná való beigtatásán.

A cikkünkhez mellékeltem képen, melyet Zoffani János regensburgi festőművész Bécsben 1777-ben festett, Károly főherceg szülői és gyermekeik, nevezetesen: Ferenc, Ferdinánd, Károly, Lipót József és Miksa főhercegek, valamint Mária Terézia és Mária Anna főhercegnők láthatók. Károly főherceg, ki a kép elkészítésekor hat éves volt, a földön ülve egy fekete kutyával játszik. A képen Albrecht főherceg (meghalt 1774-ben) és az 1777 ápril 24-én

Haymerle és Kálnóky külügyminiszterek alatt külsőleg is átalakították a külügyminiszteri palotát az által, hogy a szomszédos épületet hozzá foglalták s ez által annyira megszorították a hivatalos helyiségeket, hogy a miniszteriumnak azok az osztályai is elhelyezhetők lettek benne, a melyek az előtt más épületekben voltak. Ma tehát a külügyminiszteriumnak minden osztálya együtt van az egyesített két épületnek egymással kapcsolatos helyiségeiben.

Nyáron a külügyminiszter Schönbrunnban, a császári palota hietzingi kapuja mellett álló úgy nevezett Stöckelgebäude-ban lakik.

APRÓSÁGOK KERKAPOLY KÁROLYRÓL.

Május 12-én az Akadémia nagygyűlése alkalmával elparentálta Kautz Gyula Kerkapoly Károlyt. Sok szép dolgot elmondott róla. Elmondta, hogy egyszerű professzorból miként lett miniszter. De egy dolgot nem mondott el róla, a mi pedig olyan tulajdonsága volt, hogy kortársai között alig volt párja. A mit egyszer elolvasott, hibátlanul el tudta mondani. A logikát Tarczytól, a filozófiát az öreg Czibortól hallgatta. És ha ezek a tanárok kiszóltatták, olyan feleleteket hallottak tőle tanulóitársai, mintha kézírásról olvasta volna; egy mondatot sem hagyott ki belőle. Tanulóitársai tudták, hogy tanulni valót csak egyetlen egyszer szokta elolvasni. És osztálytársai között még sem volt első. Novicius deák korában egy osztályt ugrott. Első volt Gondol Gábor, most miniszteri hivatalnok; második Gál Péter, több ízben országyűlései képviselő, az alsóbaranyai egyházmegye főkurátora; azután következett Balog Gábor, Kerkapoly, majd Jókai Mór, a ki szintén átugratta a noviciatumot. Azokat az eleitől fogva első eminenseket nem akarta a professzoruság azzal megkisebbiteni, hogy eléjük tegye akár Kerkapolyt, akár Jókait.

Kerkapoly már deák korában olyan magába zárkózó, hogy ne mondjam mogorva ifjú volt, hogy senkinek barátságát nem kereste, tanulóitársai közül csak némelyeket tegezett, a mit az akkori fiatalok kevélységnek tartott. Pedig ezt inkább csak az irigység mondhatta velők. Hogy ne irigyelték volna, mikor Kerkapolyt III. éves diák korában kiküldte a superintendencia Berlinbe, mint a filozofia leendő tanárát, ismereteinek szélesítése végett. Kerkapoly szentgáli fiú létere, a hol német szót csak elvéve hallott a herendi sváboktól, úgy megtanult „könyvből” németül, hogy a berlini egyetem tanárainak előadásait teljes sikerrel hallgathatta, sőt másfél év múlva a doctorátust is letette, még pedig laureate, a filozofiából.

Egyszer, az első delegáció összeülésekor, a honatyák aggódva vetették föl azt a kérdést, vajon a hadügyet ki fogja a magyar delegátusok közül előadni, nem lévén egy lélek sem a magyarok között, a ki ehhez a soha nem tanult tudományhoz csak hozzá szólni is merészelt volna. „Ne búsuljatok, — mondá az öreg Deák, — ott van Kerkapoly; majd tudja az.” És két hét alatt úgy megtanulta az egész hadügyi tudományt, hogy a vén generálisok azt kérdezték: „Wo haben Sie gedient, in England, oder in Frankreich?”

Egy gyermekori ismerőse, Kutassi Ferencz, meglátogatta őt miniszter korában. Beszélgetés közben szóba jött az angol nyelv is. „Barátom, — mond Kutassi, — te neked, a ki Boersortól megtanultad a francia, Tarczytól a német nyelvet, úgy hiszem nem sok megerőltetésedbe került volna az angol nyelvet is megtanulnod.” „Oh barátom — felelé Kerkapoly, — tudok én angolul; Peel vagy Pitt szónokleit csak úgy olvasom, mintha Deák beszédeit olvasnám; de az angol kiejtést a ki gyermek korában el nem sajátította, vén korában ne is kapjon bele.”

Elmíttem, hogy Kerkapoly a külsőségekkel, a körülötte történőket vajmi keveset törődött. Sárga nadrágjának történetét, melyet egy előkelő estélyen is viselt, az akkori időkben Budapest mindenki ismerte. Jellemzőbb ennél az, a mi vele és Dobner Rudolfal történt.

Dobner Rudolf Pápa egyik kedves tanítványa volt. Dobner még államtitkár korában magához vette, azáltal tartotta. Később Dobner kiküldték Belgium és Hollandiába, a postai ügyeket tanulmányozni. Mikor onnét Dobner haza jött, Kerkapoly ismét elkészítette a szóba-

ját, mint azelőtt, úgy terítette neki az asztalnál is. Egyszer csak előáll Dobner, hogy ő már többé nem alkalmatlanokodik; elég régen eszi már a Kerkapoly kenyerét; fogadott más szállást és étkezi majd egy vendéglőbe jár. „Oh, fráter, — mondja Kerkapoly, — engem boldondá nem teszsz, hogy már elég régen alkalmatlanokodol. Ki mondta neked, hogy én neked alkalmatlan vagy? Más bajod van neked. Azért csak rukkolj ki vele, miért akarsz engemet elhagyni.” Igaz, kedves urambátyám, nem volnék háládatos azért a soknémi zívességért, a melyet velem oly régóta éreztet, ha eltávozásomnak okát elhallgatnám. Három esztendeje, mióta minden nap marhahús pecsenyét eszünk, kedves urambátyám. Én ezt tovább ki nem bírom. „Oh, fráter, ilyenformát én is éreztem. De miért nem szóltál? Ha nekem nem akartad, Zsuzsinak mondhattad volna. Zsuzsi! ezután borjűhús pecsenyét eszünk.”

Jókai az „Elátkozott család”-ban leírja a komáromi papfiút, a ki azzal a talentummal volt megáldva, hogy az egyszerű hallott verset szóról-szóra elmondta. Kis Adámról írja a história, hogy a kalendáriumot úgy, a hogyan nyomtatva van, megtanulta. Pap Sándor, a császári pap fia, egy tíz oszlopos szantómeget egy látsra hiba nélkül összeradott. Hadd jegyezzem fel Kerkapolyról, a mit Kautz úr nem tudott, vagy elhallgatott, hogy t. i. egy olvasásra minden tárgy az emlékeiben maradt. *Cserna István.*

A LOMBOKI HADJÁRAT.*

Írta dr. Ujlaki Samu ezredosoros a holland-keletindiai gyarmaton.

I.

A hazai lapok is meglehetősen bőven tárgyalták azokat a küzdelmeket, melyeket a múlt év nyarán Hollandia a keletindiai szigetek egyikén folytatott. Nem lesz talán érdektelen, ha mint e háború egyik szemtanúja, sőt részese, körülményesen beszámolok a lomboki napokról, melyek annyi ember- és pénzáldozatot követeltek.

1894. év júniusának elején a holland-keletindiai gyarmatoknak Buitenzorgban székelő alkirálya sürgős mozgósítási rendeletet adott ki Lombok ellen. A katonaság nagy részét összevonták, hogy hadihajókon Lombokba szállítsák.

En akkor a batáviai katonai kórház sebészeti osztályának főnöke voltam. De a mozgósítási parancs engem is kijelölt az elinduló sereg egészségügyi szolgálatára és így nekem is hajóra kelle szállanom s a csapatokkal együtt mennem Lombok felé.

Lombok az indiai óceán egyik jó nagy szigete. Jávával egy vonalban fekszik Bali és Flores között. A szigeten két néptörzs lakik: a hindu bálialak és a mohamedán sasakok. A bálialak tulajdonképp Jáva őslakói voltak valaha. Mikor azonban a mohamedanizmus tért hódított Jáván, lassanként kiszorultak onnan és a keletre eső szigetekre telepedtek le kisebb-nagyobb rajokban. Nagy részük Lombokba jutott; hanem itt jóval kisebb számban voltak és vannak még ma is, mint Lombok törzslakói, a sasakok. De kis számuk mellett is ők Lombokon az urak. Ritka értelmes népfaj a bálialak; előhaladt műveltségűek, eszesek, ravaszok, s nem fanatikusak, azonban zsarnoki természetűek van; uralmat gyakorolnak a sasakokon és a sasak népet mindenképp zsarolják, kiszidolozzák. A királyok és a hivatalnokok Lombokban csupa bálialak; míg a sasakok inkább földművelők és az ország vezetésében kevéssé vesznek részt, mert hiányzik a bálialakhoz hasonló műveltségük.

Ezelőtt mintegy félszázaddal Hollandia szemtet vetett a gazdag Lombokra, de nem hódít-

* Dr. Ujlaki Samu honfiktársunk mintegy tíz év óta áll Hollandia keletindiai gyarmatának szolgálatában. Jáva és Szumatra több városában működött ez idő alatt, mint egészségügyi tiszt. A múlt évben lezajlott lomboki véres háborúban, melyről minden lapban sokat olvashatott a közönség, szintén részt vett. A legveszedelmesebb pontokon jutott ki neki hivatalának teljesítése, s fogságot is szenvedett. A háború befejezése után visszatért hazájába s most lapunk részére megírja a lomboki háborúnak hiteles történetét. A leírás közlése annál inkább idősebb, mert a hollandi királyné úr. Ujlaki Samut ép a legközelebbi napokban fogja az e háborúban szerzett érdemeiért a Vilmos rendjellel dekorálni, melylyel együtt a lovagi cím is jár.

totta meg a szigetet, hanem csak szerződésre kényszerítette, melynek értelmében a lombokiak elismerni kötelesek Hollandia fenhatóságát és tetemes évi adót fizetnek neki. Ezt az adót pedig évente egy hódoló küldöttségnek kellett elvinnie Buitenzorgba a holland-keletindiai alkirályhoz.

Az adó az utóbbi két esztendeig be is folyt, rendszeren; a küldöttség évente elment Buitenzorgba, két éve azonban a pénz is, a küldöttség is elmaradt. Ismételt felszólításra se vitték el Buitenzorgba a pénzt. Ekkor az alkirály 1894. áprilisában követet küldött Lombokba, hogy az ottani királyt az adó lefizetésére és a szerződésnek újból való megkötésére felszólítsa. A követ útja azonban eredménytelen lón, és e miatt történt, hogy Buitenzorgban az alkirály kiadta a mozgósítási rendeletet.

A rendelet értelmében a megszálló sereget Vetter tábornok vezette. Tíz ezer ember szállott tizenegy hajóra. Az egészségügyi szolgálatot egy törzskari főorvos igazgatta, én pedig az ambulancia vezetője voltam.

Szerencsésen érkezünk Lombok szigetére, Ampenanba, mely város a szigetnek legjobb kikötője. A sziget radsája (királya) a bálialak népfajbeli Agoeng K'toet (Agün Ketit) a fővárosból, Tjakra-Negarából, mely a kikötőtől mintegy két órányira fekszik, követeket küldött Ampenanba és követei által kijelentette, hogy minden feltételünket elfogadja. Pedig a feltételeink között az a felette súlyos is ott volt, hogy Agoeng K'toet kiszolgáltassa nekünk legidősebb és legkedvesebb fiát, Mádet, kiről tudtuk, hogy ő igazgatja apját és a sziget népet a holland uralom ellen. Ampenanból békésen be is vonultunk Tjakra-Negarába, hol a radsa a fiát át akarta adni; csak hogy mikor a radsa palotájához értünk, Mádet véreben fetrengve találtuk. A fiú ugyanis hírt vette a mi bekefélételeinknek és mérgezett törű döfött a szívébe.

Mindemellett a radsa jóbarátságát mutatott irányunkban s le is fizette az adóösszeget nagyobb részét. Mi pedig vígan töltöttünk néhány napot Tjakra-Negarában, bizván, hogy hamar megindulhatunk haza felé, a nélkül, hogy hadseregünknek csak egy emberét is elvesztettük volna. De a békeszerződés pontozatainak megállapítása és szövegezése jó ideig tartott. Már bejutottunk augusztus hónapba és még mindig ott tanyáztunk Tjakra-Negarában. Igaz, hogy oly biztosaknak éreztük magunkat, hogy mi tiszték sétatálcával jártunk városzertre; de mégis jobban szeretünk volna már hajóra szállani és hazatérni. Közben-közben kisebb csapataink bejárták a szigetet. Mindenütt csendet és békét tapasztaltak.

Nyugtalanító hírek csak a sziget egyik leiből részéből Batoo-Klianből érkeztek. Egyik kapala kampong (helységfőnök), * név szerint Daon Ginoroh, semmikép sem akart belegeyezni a békeföltelekre, sőt fellázadt. Augusztus hónapban már egybőnn is kapott hírt a radsa ily szerű zavarokról. Vetter tábornoknak erre a radsa azt tanácsolta, hogy küldjön el egy kőkor csapatot Batoo-Klianba, sőt küldjön csapatokat a sziget egyéb gyanús részeibe is.

A vezérkar bizván Agoeng K'toet tanácsának és érzelmeinek őszinteségében, maga is czélszerűnek látta, hogy csapatok menjenek Batoo-Klianba rendet csinálni. A radsa unszolására két hadosztály útnak is indult; azonban maga Batoo-Klian csak annak a hadosztálynak volt a végcélja, a melylyel én is mentem. Ezt a hadosztályt Lawik van der Pabst ezredes vezényelte. (Innen kezdve csak ennek a hadosztálynak a sorsát fogom leírni, hogy annál rövidebbre szabhattam leírásomat.)

Útnak indultunk. A terv az volt, hogy pár napig ott időzünk Batoo-Klianban s augusztus 27-én visszavonulunk Tjakra-Negarába. Mire Batoo-Klianba érkezünk, a nép ott már fölkoncolta Daon Ginoroh kapala-kampongát és a rend csakhamar helyre állott. Néhány napig még tüntetőleg jártunk a vidéken, hogy aztán dolgunkat jól végezzük, haza térjünk.

Augusztus 26-án délután a batoo-kliani hadiszálláson készülődéseket tettünk a hazavonulásra. Én még egyszer meglátogattam a súlyos beteg beszállítottakat és a hozzám tóduló mindenféle sasak és bálialak betegeknek orvosi tanácsokkal

* Kapala=fej, főnök; kampong=falu a bálialak nyelvén.

Lindgreen kapitány. Van der Plank hadnagy. Dr. Ujlaki Samu ezredosoros.

A LOMBOKI EXPEDICIZIO VEZETŐI A FOGSÁG UTÁN.

szolgáltam, sőt sok éhező sasak gyermeket eledellel elláttam.

Egyszer csak követ érkezett levéllel Tjakra-Negarából. Willemstijn kapitány bontotta föl a levelet és fenhangon felolvasta. A levél hadiparancs volt, hogy tüstént induljunk vissza Ampenanba. Leikes hurrah követte a felolvasást; hogye! hisz hamarabb haza juthatunk e parancs folytán. Tüstént össze is szedtük sátorfáinkat, s bár a legénység fáradt volt az az napi gyakorlatoktól, vígan indultunk neki az útnak.

Öt óra volt, mikor fölkerelkedtünk. A hangulat vidám és lelkes volt. Betegeim nem akartak megmaradni a hordozó-ágyakon, hogy könnyebben haladhassunk előre; csak a ki semmiképp sem bírt megállani a lábán, az engedte magát vitetni.

Este hét óra után Soerabaiakampongba értünk; ott hamarosan megvacsoráztunk és lepihentünk. De már négy óraker reggel az ezredes riasdott fuvatott és az egész hadosztály tüstént talpon volt. Mielőtt útnak eredtünk volna, egy lovas vágatott felénk. Moemi Moesti Hadsi nevű sasak volt, a vidék tartományfőnöke, s rozsz maláj nyelven elmondta, hogy Tjakra-Negarában háború van. Többet nem tudott, csak azt, hogy háború van. Mi nem tudtuk mire vélni a dolgot és némi izgatottsággal s kettőzött sebességű menetben haladtunk előre a széles országúton, mely Tjakra-Negara felé vezet.

Narmada helység mellett a Babak folyó partján kaptuk a bokrok közül az első tüzelést. De mi csak tovább haladtunk. Átkeltünk a folyón. Újra tüzelés! Útnak mindenfelől, hol innen, hol onnan lövődöztek ránk a bokrok közül. De rá se hederítettünk a dologra, kedvünk elég jó maradt, mert szentül hittük, hogy Tjakra-Negarában egyesülhetünk a főhadiszállással.

Sajnosan kelle azonban tapasztalnuink, hogy hitünkben csalódtunk. Mint később értesültünk, augusztus 26-án Agoeng K'toet király titkon az egész tjakra-negari főhadiszállás népet felkoncolta. Lemészárítottak az nagy számú legénységet, sok tisztet és törzstiszteket, közöttük seregünk egyik tábornokát is. Mind erről nekünk természetesen sejtelmünk sem volt s csak haladtunk előre.

A mint közeledtünk Tjakra-Negara felé, a lövődözések elmaradtak, a vidék egészen csendes volt. Egy beszállított lelket sem lehetett látni az országúton.

Tjakra-Negara óriási kapuja tárva volt. Mi gyanútlanul, szinte vidáman haladtunk be a kapun. Legelől Lawik van der Pabst ezredes lovagolt segédtsíjával, mögötte egy zászlóalj, ezután az ágyúk az éllelmet vivő kétszáz-kétszázötven ló Van der Plank hadnagy vezetése alatt. Ez után haladt az általam vezetett ambulancia, melynek fedezete ismét egy zászlóalj volt Lindgreen kapitány vezetése alatt.

Köröskörül csend. Az utcán, melyen halad-

tunk, egy lélek sem volt látható. Csak mikor már eltávolodott utolsó szakaszunk is a kaputól, akkor hallottunk valami nyirkorgást és tompa robajt: hátunk megett a kaput bezárták.

Főhadiszállásunk Tjakra-Negarában a királyi palota közelében volt; hogy oda juthassunk, a kaputól vezető egyenes útról be kell vala kanyarodnunk egy másik széles, kétoldalt kőházak övezte utcába.

Hirtelen két oldalról erős puskaropogás hallatszik és közülünk számosan súlyosan megsebesülve omlanak össze. És a tüzelés két oldalról egyre folytatódott. Eleinte nem tudtuk, honnan lönek. Csak mikor magunkhoz tértünk az első meglepetés keltett zavarból, akkor láttuk, hogy a házak falai ki vannak fúrva és a lyukakon át tüzelnek reánk a házakból.

Rögtön láttuk, hogy védelemről itt szó sem lehet. A csatarendünk felbomlott és a legénység javarésze futásban keresett menedéket. Kiki eszeveszetten futott, a merre tudott. A tiszték eleinte vissza akarták állítani a csatarendet és futottak a legénység után, hogy vissza rendeljék, de mikor látták, hogy ebből a zűrzavarból rendet többé nem lehet csinálni, szintén menekültek.

Az utcán patkázott a vér. A levegőt füst és a sebesültek jajgatása töltötte be. Az én ambulanciám védelmére kirendelt zászlóalj Lindgreen kapitánnyal együtt rohant a többi menekülő után. Én ott maradtam sebesültjeimnél. Mellettem két apólo állott. Az egyik, az európai Loverink, hűségesen ott is maradt és segédkezett nekem; a másik, a maláj Kalakán, ki pisztolyomat és a kötőszereket hordta utánam, csakhamar szintén a többiek után iramodott. Az ambulanciát védő zászlóaljomból azonban egy szakasz nem mozdult mellőlöm; de Graaf hadnagy látna, hogy nem akarom elhagyni sebesültjeimet, ott maradt mellettem mintegy ötven embernyi szakaszával, és bár az ellenség, két oldalról, egyre tüzelt, szilárdan helyt állott ez a vitéz kis csapat. Kétoldalt sorakoztak, hogy esetleg testükkel fel fogják a golyókat s hogy védjenek engem, a mig sebesültjeimet közzöm.

Jó ideig folytattam lázas munkámat, mikor Lindgreen kapitány öt-hat emberrel futva vissza jött hozzánk. Latta ugyanis, hogy az ambulancia ott maradt azon a veszedelmes ponton; hősiesen visszatörtetett az utcákon át a tüzelés között, mert nem akarta elhagyni legalább ő maga az ambulancia védelmét, ha már legénység nem tudta a védelemhez összetartani. Néhány szót váltottam hamarjában Lindgreennel. Kérdezte, vajjon nem volna-e czélszerűbb itt hagyni a sebesülteket és kisdid csapatunkkal együtt futásnak eredni. Minthogy azonban én nem hagyhattam el a súlyosan sebesült katonákat, Lindgreen néhány szavamra tüstént belátta, hogy nem futhatunk el erről a veszedelmes helyről. Azért is gyorsan szemlét tartott a közelben, vajjon nem vonulhatnánk-e valahol fedél alá. Végre ott, a hol ez utca véget ér és egy másik ágazik bele, a szögletnél lőt egy üres kőházat. Oda vezetete be a még életben lévő kis csapatot, oda hordtuk be sebesültjeinket. A halottakat egyelőre kénytelenek voltunk kint hagyni az utcán.

Ekkor már sötét éjszaka volt. Ennek az éjszakának iszonyatait soh sem fogom elfeleldni és senki sem, a ki ott volt. Abban a ki helyiségben 4 tiszt, mintegy 60 katona és 30 súlyosan sebesült beteg szorongott. A sebesülteket kikellett helyeznünk az udvarra, hogy elférjenek fekvő. Nekem egyre köztük kellett lennem. A tiszték és a legénység szintén nem igen tudtak megmaradni a ház fülldelt levegőjű szobáiban. Eleségünk nem volt, italunk sem. Nekem pedig nem voltak kötőszereim, melyekel beköthettem volna nyögő, jajgató sebesültjeimnek véres tagjai. E mellett kétségbeesítő aggodalom fogott el bennünket többi társaink miatt. Még mindig nem tudtuk, hogy itt Tjakra-Negarában tegnap egész főhadiszállásunkat fölkoncolták. De abban sem bízhattunk, hogy még mindig itt van a főhadiszállás, mert különben már rég segítségünkre jöhettek volna embereink.

BENSZÜLÖTT HOLLAND KATONÁK LOMBOKBAN.

Az első óra azzal telt el, hogy kiraktuk sebesültjeimet az udvarra, s aztán, hogy némiképp rendezkedtünk és felfogtattunk. A második órában azonban mindjobban nyögni s jajgatni kezdtek a betegek. «Vizet, vizet!» ezt kiabálták valamennyien. Minket is győtrött a szomjúság, de mi természetesen nem jajgattunk. Hanem hát honnan szerezzünk vizet? A házban egy kerty sem volt található. Meg akarom szólítani Lindgreen kapitányt, de nem felel. Többen szólítjuk többször, de semmi válasz. Már nem tudtam, mit gondoljak róla, mikor felhangzik Lindgreen szava: «Itt a víz!»

Es kezében egy dézsa vizet hozott. A hős kapitány ugranys kibújt a házból és a földön csúsza, belépődött egy szomszéd ellenséges házába és onnan hozta a vizet, maszatos, állott folyóvizet. Senki a szomjúságtól győtrött egészséges legénység közül nem kért vizet, hanem mind azt akarták, hogy először a sebesülteket lássam el vele. S a sebesülteket szinte örületlenül nyelték azt a kevés kertyot, mely egnek-egnek jutott ebből az undorító vízből. De hát mégis csak ital volt, akár milyten volt is.

Lindgreen kapitánynak ez a vállalkozása nem egyetlen volt azon a borzasztó első éjszakán. Többször kilopodózt, majd egyedül, majd másodmagával. Behordta valamennyi halottunkat; hozott be eledelt és töltényeket is, mert az eleség és töltények egy részét menekő csapatunk ott hagyta az utcán. Mindezen vállalkozások halálos veszedelemmel jártak; de a hős kapitányt semmi se rettentette vissza. Többször tanakodásra hítt fel Lindgreen bennünket tiszteket, kik négyen voltunk, vajjon nem lenne-e czélszerűbb kitörnünk éjszaka és aztán esetleg segítséget hozni. De én kénytelen voltam ellenkezni sebesültjeim érdekében s ellenkezésemre egyhangúlag a mellett döntött kis haditanácsunk, hogy maradjunk ott és várjuk be a segítséget, ha ugyan egyáltalán jó segítség. Egy kis időre, tán egy egész napra úgyis ellátott bennünket Lindgreen eleséggel s töltényekkel.

Az éjjelen át behozott volt négy láda töltényt, egy láda vajjat, egy láda szalonát s egy láda kemény kenyeret.

A hajnal is ébren talált bennünket; senki sem aludt közülünk egész éjjel. A mint pity-mallott, első dolgunk volt, hogy megnézzük halottjainkat, kik egymáson hevertek egy zugban. S ott fekkor iszonyú látvány tárult szemünk elé. Ott feküdt a halottak közt, vértől elborítva, ezredesünk, Lawik van der Pabst is!

A mit éreztünk mindannyian, az leírhatatlan. A mindenkiül szeretett, becsült ezredes holtan! Az edzett katonák szeméből kicsordult a könny. Mi tiszték egymás nyakába borultunk és úgy zokogtunk a drága vezér halálán.

A legénység tüstént hozzáfogott a siroknak megáshoz. Egyet ástak az elesett vezérnek, ki, mint később értesültünk, látva a csatarend föl-

A LOMBOKI HADJÁRATBÓL. — Táborozás egy erdő szélén.

bolmlását, lován oda akart vágatni az ambulanciához, hogy maga vezényelje annak védelmét. De útközben egy ellenséges golyó leterítette és holtan, roncsolt fejjel a földre zuhant a hős katona. Eltemették. Sirja földe kádrá tűzve a csákóját helyezték. A legénység tisztelgett a sírnak, aztán hozzálatott a többi halottak eltemetéséhez. Nagy gödröt ástunk s a holt legényeket mind belehelyeztük. Tisztelegtünk ennek a sírnak is, melyben szintén csupa hős, csupa névtelen hős nyugodott.

Most aztán rajtuk, élőkön volt a sor.

(Folytatása következik.)

CSODAGYERMEKEK.

A napokban végig járta a hír a lapokat egy kis gyermekről, ki csak két éves, és már folyékonyan tud olvasni, bár senki sem tanította. A kis csodagyermek, ki 1892 aug. 20-án született Braunschweigban, *Böhler Ottó*nak hívják s egy mézáros fia. Valódi titka a természetnek. Alig tanult meg beszélni, mikor már bámulatos módon mutatkozott rendkívüli tehetsége. Gyermekkecsiben huzták a város utcáin s ott a kereskedelmi czégtáblák feliratai felől kérdezősködött. Haza érve, elővette képes könyvét s ott rögtön felismerte s elolvasta a czégtáblákon egyszer vagy kétszer látott keresztneveket. Pár nap múlva már újságot is olvasott, nem betűzve, vagy szótagolva, hanem az egész szöveget. Bámulatos könnyűséggel tanulja meg az idegen szavakat is elolvasni, s a helyes kiejtésben nem téved. Ép ily könnyen ismeri meg az arcokat is. Még nem volt két éves, mikor szülei büszkeségből nyilvánosan mutogatták a csodagyermeket, kit számos tudós vizsgált meg s vett kísérlet alá. A gyermek sápadt színű ugyan, de elég erős, különben játszani is szeret, mint más gyermek. Külsején legfeltűnőbb a koponyájának erősen kidomborodó hátulso része; homloka nem nagy.

Hasonló csodagyermeket ezen kívül még csak egyet ismerünk; ez *Hienecken* Keresztély volt, ki 1721-ben született Lübeckben. 10 hónapos korában a gyermek már ismerte a környezetben levő összes tárgyak nevét, s egy éves korában el tudta mondani Mózes öt könyvének a tartalmát. Három éves korában jártos volt a dán történelemben; négy éves korában a latin és görög írókat eredetiben olvasta. Tudványa rendkívüli volt; folytonosan a könyveket bújtta. Híre messze elterjedt s igen sok tudós látogatta meg. De a túlfeszített idegmunka megboszulta magát; a csodagyermek már öt éves kora előtt meghalt 1725 június 27-én.

Általában elterjedt hit, hogy az ily csodagyermeknek korán el kell pusztulniuk. De ez nem áll. Ha nincs is más hasonló mesés gyermekről adatunk, mint az említett kettőről, legalább egészen hiteles adatok, — egész sereg valóban csodá-

latos tehetségű gyermekről tudjuk, hogy ha kelleni ápolták őket, hosszúéletűek lettek. Így nem oly régen, 1883-ban halt meg *Wille Károly* hallai egyetemi tanár, Dante híres német fordítója, ki 83 évét élte, pedig gyermekkorában csaknem olyan csodagyermek volt, mint a két előbb említett. Már 6—7 éves korában beszélt latinul, görögül s több más nyelven, 10 éves korában a lipsei egyetemre iratkozott be, 12 éves korában matematikai értekezést írt egy meglehetősen nehéz tárgyról s 14 éves sem volt, mikor a doktori címét megkapta.

A művelődéstörténelem nagy alakjai közül is nem egy volt a valóságos csodagyermek. *Pascal*, a híres francia író (1623—1662), már két éves korában tudott latinul és görögül; magától tanult geometriát s oly sikerrel, hogy maga fedezte föl azt, hogy a háromszög szögleteinek összege két derékszöggel egyenlő. A nagy reformátor, *Melanchton Fülöp* (1497—1560), hasonlóképpen kisdob korában kezdett tudományokkal foglalkozni; 12 éves korában Heidelbergben egyetemi hallgató lett s 14 éves korában doktorrá avattattott. *Grotius Húgó*, a nagy államférfi (1583—1645), már 10 éves korában oly nagy tudós volt, hogy hírnevéért elvitték Párisba a királynak bemutatni s 12 éves korában egyetemi tanuló lett. De talán a legjobban érvényesített a gyermekkorában mutatott nagy tehetséget *Mozart Farkas* (1756—1792), a zene-

A LOMBOKI HADJÁRATBÓL. — Hollandi csapatok átkelése egy folyón.

irodalom egyik legkiválóbb alakja, kinek gyermekora tele van csodás dolgokkal. Három éves korában magától tanult meg zongorázni, 6 éves korában már egészen becses darabot szerzett s ugyanakkor művészi körutat tevén, mesteri játékaival egész Európát bámulatba ejtette.

EGYVELEG.

* A ragadós betegségek terjesztése a könyvek által. Ma már be van bizonyítva, hogy a ragadós betegségek terjesztésének valóságos eszközei az olyan könyvek, a melyek betegek vagy lábadozók kezében forogtak. Különösen terjesztik az ilyen könyvek a kiütéses betegségeket, minők a skarlát és a himlő, de a torokpenészt is (diphtheritis). Ezért Franciaországban, még inkább pedig Angliában nagy gondot kezdenek fordítani arra, hogy a járványoknak egyenlően forrásait elzárják. Edinburghban már rendes bizottságot szerveztek, mely a könyvtárakba visszakerülő könyvekre felügyel s a melyek gyanús betegeknél voltak, azokat rögtön fertőtleníti, vagy, ha a szükség kívánja, meg is semmisíti. Így tesznek főleg a himlőskórtól beadott könyvekkel, melyeket, akár milyen értékek legyenek is, irgalom nélkül megégetnek. Bradfordban hasonlóképpen eszelekesznek. S most azon tanakodnak, hogy Londonban is meghonosítsák a könyvtárak forgalmát ellenőrző intézményt, a mi ott a népesség roppant száma miatt több nehézséggel fog járni. De nincs benne kétség, hogy az angolok most már ott sem fognak megállni félúton. A francia dologások szintén igen komolyan foglalkoznak a dologgal, különösen mióta az „aldéhyde formique” (ammoniak-alj) nevű új szerrel igen sikeres kísérleteket tettek a fertőtlenítést illetőleg. Ez a szer ugyanis épen olyan hatásos, mint a mennyre ártalmatlan a papírnak, vagy szövetelemeknek. Ez bizonyára siettetni fogja az eljárás állandósítását mindenütt, a hol gond van rá, hogy a közönyvtárak használata veszedelmes ne legyen az olvasók egészségére.

* A fejős tehének szeretik a dalt. Svájcban a fejfő szolgáknak és szolganőknek nagyobb bért adnak, ha jó hangjuk van s szeretnek dalolni, mivel tapasztalás szerint a tehének az ilyenek több tejet adnak.

* A narancs jóságának felismerésére a következő szabályok állanak: Igen nagy narancsnál a héj és a rostok túlyomók, azért mindig kisebbeket kell választani, azaz olyanokat, melyekből 175—200 darab van egy postaládában. Ezek között is a leg súlyosabbak a legjobbak, továbbá az olyanok, melyeknek vékony lágy hajuk van. A szép aranyárga narancs rendszeren jobb, mint a piros színűek. Nem egészen érett narancs az, melyből hámozatlan állapotban is nem foly ki nedv, ha kezünkkel összenyomjuk.

* Az első gőzkazánfűtő most halt meg 80 éves korában Ontarióban, mint milliomos. Whitehead Józsefnek hívták. 10 éves korában ismerte meg Stephenson, megtettezt neki s első vasútjánál fűtőnek alkalmazta. Az eszes fin azután is a vasutaknál maradt, de csakhamar mérnök lett. Amerikába költözve, ő építette többek közt a kanadai Pacific-vasutat is. Kanadában képviselő is volt.

MIHÁLYI VIKTOR.

A gyulafehérvár-fogarasi egyházmegyét kormányzó és Balázsfalván székelő g. kath. szerzetes érseki és metropolitai állásra a király *Mihályi* Viktor lugosi g. kath. püspököt nevezte ki, a ki e napokban iktattatott be ünnepélyesen székebe. Ezen fényes állás Vancsa János érsek halálával ült meg, s hogy több mint két év óta nem töltött be, annak oka nemcsak az állással járó nehéz teendők végzésére alkalmas egyházi férfúnak megválasztása, hanem az is, hogy ez az egyetlen főpapi javadalom a magyar korona területén, melynek adományozásánál a király főkegyúri kiváltsága egy, az idők folyamán kifejlesztődött jogszokásnál fogva némileg korlátozva van. E korlátozás pedig abból áll, hogy a betöltendő érseki székre az erdélyrészi görög katolikus klérus választás útján három jelöltet terjeszt fel Ő Felségének, ki azok közül nevez ki egyet a szokott módon.

A klérusnak e választó joga régi keletű; már a tizenhetedik század vége felé eső időből is kimutatható, mikor is 1697-ben Theophil érsek, az unió első apostola, Kollonich bitoros, esztergomi érsek kezdeményezése folytán Gyulafehérvárott tartott zsinaton papságával együtt elfogadta a románoknak a római egyházzal való egyesülését, a mely unió az 1698. és 1700. évben tartott gyulafehérvári zsinatokon ismételve kimondatott.

Ez alkalommal a zsinat I. Lipót magyar királyhoz fölterjesztett ünnepélyes nyilatkozatában bejelenteli ugyan az egyesülést, de egyúttal kéri, hogy a gör. keleti egyház szerzetartása és fegyelve épen és sértetlenül fentartassék. I. Lipót a románok ezen egyesülését nemcsak állami, hanem vallási tekintetben is fontosnak tartván, 1701 márc. 18-án kelt oklevelében, mint az összes püspöki javadalmak főkegyura, mindenkorra megengedi, hogy az érseki szék üresedése alkalmával a király elé zsinati választás útján három alkalmas jelölt terjesztessék fel. Ez alapon az erdélyrészi gör. kath. klérus ezen kijelölési joga minden ezután következt kinevezésnél elismertettet s tényleg gyakoroltatott is, úgy azonban, hogy a mostani érsek választását megelőző 1868-ki választó zsinatnak a kormány tudára adta, hogy a választás megengedtetik, de a nélkül, hogy ebből jövőre bármintemü következtetés vonható legyen. Ily álláspont mellett Pável Mihály nagyváradi g. kath. püspök és b. Jósika Sámuel belügyminiszteri államtitkár elnöke alatt 1893 ápril 16-án volt az utolsó választó gyűlés, melyen a beadott 202 szavazat közül legtöbb, 82, Mihályi Viktor lugosi püspökre, aztán 49 Moldován János káptalani vikáriusra és 36 Ruszu János nagyszébeni g. kath. esperesre esett. Ennek folytán a király ugyanazon évi nov. 9-én kelt legfelsőbb elhatározással az első helyen ajánlott Mihályit nevezte ki érsekké.

Apsai *Mihályi* Viktor 1841 május 19-én született Ivodon, Máramarosmegyében, régi nemes családból. Atyja Máramarosmegyének két ízben követe, alispánja, 1849-ben pedig főispánja volt, a miért később várfogságot és vagyonelkobzást is szenvedett. Alsó gimnazialis tanulmányait M.-Szigeten, a felsőbbeket Nagy-Váradon, Nagy-

Szombaton és Kassán végezte kitünő sikerrel. 1885-ben a munkácsai g. kath. egyházmegyei papi növendékek sorába vétetett fel. Hittudományi tanulmányait később Rómában fejezte be s miután mint hittudor 1863-ban haza tért, a szamosújvári g. kath. szemináriumban theologiai tanár lett. Utóbb gyulafehérvári érseki titkári minőségben alkalmazták, s hivatását oly kitünően teljesítette, hogy 1875-ben a megüresedett lugosi g. kath. püspöki állásra ő hozott át javaslatba, s mint ilyen, püspökké csakugyan kineveztetett s ugyanazon év febr. 15-én föl is szenteltetett.

Majdnem húsz éves püspöksége alatt Mihályi a magyar törvényhozásnak buzgó tagjaként mutatatta be magát. Tevékeny munkásságot fejtett ki, mint bizottsági jegyző, a magyar püspöki kar munkálataiban. Szószólója volt egyháza jogainak. E mellett élénk részt vett a vármegye gyűlésein is. Tehetségéhez képest adakozó s társa-

Mihályi Viktor, Balázsfalvi görög katolikus érsek.

dalmi érintkezéseiben megnyerő modorú. — E tulajdonságai őt az érseki méltóságra juttatták. Hogy itt is teljesíteni fogja kötelességét, arra reményt nyújtanak azon szavai, melyeket kineveztetésekor az őt üdvözölő Jakabffy főispánhoz intézett ekkép: „Fájdalmasan esik nekem a megválas e helytől, hol két évtizeden át oly jól éreztem magamat. Mint eddig, úgy ezentúl is hű szolgálja leszek az egyháznak és a magyar államnak. Nézetem szerint az egyház és állam között nem szabad ellentétnek fennállniuk, hanem karöltve kell haladni mindkettőnek, hogy előmozdítsuk a haza javát. Az egyház szolgálja csak akkor tölti be jól hivatását, ha lehetőleg támogatja a hatóságoknak a közjóra irányított működését.”

Az új érsek már május hó 26-án elfoglalta állását; beiktatása fényes ünnepélyvel történt, melyen a görög kath. román egyház egyházi és világi előkelőségén s nagy közönségen kívül a kormány és Küküllőmegye is képviselve volt. Dr. *Gopcsa László*.

A JUNGFRAU VASÚTJA.

Hosszas vitakozások után a múlt év végén megadta a svájci kormány az engedélyt, hogy a Jungfrau havasi hegyre annak csúcsáig fölmérő villamos vasutat építsenek. Ez az a havas, melyet épen azért kereszteltek el „Szűz”-nek (Jungfrau), mivel rövid idővel ezelőtt még a legügyesebb hegmászók sem tudtak feljutni a csúcsára s így az emberi lábtól teljesen érintetlen volt. A Jungfrau 4167 méternyi, csaknem kétszer magasabb, mint a lomnici csúcs s tetején 150 méter magasságra még egy tűlaktü gneistkup emelkedik fel; környéke is meredek s hatalmas jégárakkal van borítva. Merészség kell oda feljutni akarni s csaknem vakmerő istenkísértésnek látszik vasúton akarni fölkapaszkodni a csúcsáig.

A Jungfrau vasútja, ha elkészül, csakugyan a világ egyik csodája lesz s dícsősége a műszaki tudományok mai fejlettségének. Közönséges vasúttal természetesen alig lehetne kísérletet tenni, de még a fogaskerektű vasút sem volna képes a csúcsig fölkapaszkodni. Már csak a gép mozgatásához szükséges szén és víz óriási sulya miatt is. De lehetséges, hogy a villamos erővel, melyet utjabban Genfnél a Mount Salave hegyen kipróbáltak, sikerülni fog a merész vállalat.

Az eddigi tervszerint a vasút 13 kilométer hosszú volna. A völgyből *Scheideggnél* (2066 méter) kezdődnek ez a vasút a lauterbrunnen-grindelwaldi fogaskerektű vasúttal kapcsolatban s nem egyenesen a Jungfraura, hanem előbb az Eiger és Mönch havasokra menne fel; azok gerincein nagyobb részt alagutakon át futna végig a Jungfrauig. Az emelkedés 10—26 szazalék közt váltakoznék. Az egész vonat hosszán hat állomás volna, melyek közül csak a kiinduló állomás lenne rendes építmény; a többi kemény sziklára vájnák, de azért ellátnak minden belső kényelemmel, így étkező- és apró hályótermekkel is, ezeket helykimérés végett az amerikai vasúti hálókocsok mintájára alkotnák. A legnagyobb része a vasútnak, 10-545 kilométer hosszúságban, alagút volna, sőt tulajdonképp maguk az állomások is csak az alagutak nyílásán lennének. Minden állomás összekötésében állana ösvényekkel, úgy, hogy az utazóknak az állomásokról is lehető kényelmes kirándulásokat lehetne tenni egyes szép pontokra. A végállomás a Jungfrau csúcsa alatt egy kényelmesen berendezett vendéglőben végződnék, a honnan a tetőre mintegy 100 méter magas, függőleges emelőgéppel inné fel az utazókat a szikla belsejébe vágott kúrtól, melynek külső részén csigalépcső is volna azok számára, kik gyalog akarnak feljutni. Az emelőgép, valamint a villamos vasút mozgató erejét a lauterbrunneni Fehér-Lütschine nevű sebes havasi patak vize szolgáltatná. Az állomásokat, emelőgépet s a tömördek alagutat villamvilágítással látnák el; villamossággal fűtenék a kocsikat is. A kocsik a mi villamos vasúti kocsijaikhoz fognak hasonlítani s körülbelül két óra alatt teszik meg az utat föl a tetőre. Azt talán felesleges is mondanunk, hogy az állomásokat telefon és távíró kötné össze a világgal.

Ilyen ennek a csodálatos új vasútnak elfogadott tervszövege. 1890 óta többen megkísérleték ilyes tervek készítését s ezek közül a svájci szövetségi tanács hosszas tanakodás után Guyer-Zeller tervét fogadta el, mely legelőször teljesen veszélytelen s megvalósítható 8 millió frankba, tehát aránylag csekély összegbe kerülne. Az építéshez már hozzáfogtak.

Képeinken a csodálatos vasútnak ké érdekes részletét mutatjuk be, egyik a Mönchtállomás a meredek sziklára vágott, terjedelmes és festői helyiségével 3623 méter magasságban, csak

482 méternyire a csücsről, hova a turisták két óra alatt kényelmesen eljuthatnak. Az állomás hatalmas ablakai és erkélyei bámulatos szép kilátást nyújtanak az örök hó vidékére; vendéglőjében majd ételt és italt frissen lehet kapni. Az állomás elég terjedelmes, hogy a vaspályának kiterő is legyenek benne. A másik a Jungfrau csúcára vezető s már említett elevevő képe, melyből láthatjuk, hogy az valamivel magasabbra nyúlik a havas csücspontjánál (4167 méter), hogy egészen független legyen a hótalajtól és a hideg környezettől. Mivel azonban itt a csúcson nincs elegendő hely, a végállomás, mint képünkön is láthatjuk, az elevátor alján lesz, hol egybekötött több vendégszobával bíró fogadót is találunk az utasok.

AZ ERDÉLYI KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET KÖZGYŰLÉSE.

Az erdélyi részekben mindig a magyarság ünnepe az Emke közgyűlése, melyet minden évben máshol tartanak meg. Különösen ünneplés volt most, mikor az egyesület tízezer fennállását ülte meg. A Királyhágón inneni és túli részekből nagy számmal gyűltek össze a hazafiak, a székelység törzsozós fészkebe, Székely-Udvarhelyre. Számos előkelő politikus is megjelent, s a gyűlésen, valamint a gyűlésre következő lakomán politikai nyilatkozatok is történtek a nemzetiségi politikáról. Gr. Bethlen Gábor elnöki megnyitót követően, Berzevicsy Albert, gr. Apponyi Albert, Ugron Gábor, Horváth Gyula képviselő felszólalásaiban vannak politikai vonatkozások.

A közgyűlés napja június 4-ike volt. Már előtte való nap megérkeztek a vendégek, kiket Székely-Udvarhely hatósága és lakossága a legnagyobb előzékenységgel fogadott. Minden háznak vendége volt.

Június 4-ikén reggel isteni tiszteletre gyűltek a katolikus templomba, onnan átmentek a református templomba, hol Bedő Ferenc ref. lelkes mondott rövid imát, s aztán megkezdődött a közgyűlés a templomban, mint a mely legalkalmasabb tágas hely e célra.

Gr. Bethlen Gábor elnöki megnyitóját nagy figyelemmel hallgatták. Kiemelte, hogy éppen a székelység anyavárosában tarthatják a jubileári közgyűlést. Nem tarja örvendésének, hogy az országfentartó fajnak, parlamenti kormány, alkotmányos élet mellett, fenállása ezredik évében a faji pusztulás ellen társadalmilag kell szervezkedni. A kormány kevés támogatásban részesíti az egyesületet, s eddigi támogatását is részben megvonta. De a hazafias társadalom többsége lehetővé tette, hogy az elhunyt évben hazafias célokra 60,000 frton felül adhattak az egyesület, tőkét pedig 80,000 frttal emelte. Hálásan emlékezett meg végül az Emke halottjáról, gr. Kun Kocsárdról, végül Székely-Udvarhely városának mondott köszönetet.

Az eljenzések elhangzása után Sándor József főtitkár jelentette be az üdvözléseket. Üdvözléseket küldtek: Vlascics Gyula és Josipovich miniszterek, Bende Imre nyitrai püspök, Thuroczy nyitrai főispán, a tud. akadémia, a rokon egyesületek, számos testület és magánosok. Majd kiosztották a titkári jelentést az egyesület tíz éves történetéről. A törzsvagyon most 1.172.349 frt. A titkár a közgyűlésen csak a főbb adatokat adta elő.

Réthy Lajos kir. tanácsos, Hunyad megye felfelügyelője tartotta meg emlékbeszédét Kun Kocsárd gróf fölött, melyet egész terjedelemben a jövő évi jelentésben vesznek föl.

Ezután következtek a jubileumi beszédek. Mindenek előtt Berzevicsy Albert mondott szép beszédet az iskolák nemzetalkotó hivatásáról és kimutatta, hogy az Emkének milyen nagy hivatása van és mily nagy feladatok várnak még reá a jövőben is ezen a téren.

Utána gróf Apponyi Albert a kulturmozgalom lényegével és hivatásával foglalkozó beszédet tartott. Azon tény, hogy minékünk mint feladatot kell említenünk, a mi más boldogabb nemzeteknél önként megvan: az önálló és egységes nemzeti létet, — ez a tény jellemzi legjobban helyzetünket. Ezen nemzeti létünk két fő kellékét: az önállóságot és az egységet nekünk nap-nap után újra ki kell küzdenünk.

Ugron Gábor a székelység és az Alföld egymást kiegészítő küldetéséről beszélt, különösen a székely föld helyzetéről.

A beszédeket taps és eljenzés kísérte. A gyűlés egyik fontos tárgya volt az alapszabályok módosításának kérdése. A közgyűlés Horváth Gyula beszédére, melyben az Emke mintaszervi szervezését fejtegette, egyhangul elfogadta dr. Gajzágó Manó azon véleményét, hogy változtatásra szükség

nincs, a mi a tisztakar és igazgatóválasztmány véleménye is volt, mert a mivel az egyesület ily hatalmas intézményre megteremtési lehetett, egyszersmind fenn is lehet tartani.

Elnöki záró szó után nyomban az udvarhelyi megyei «Nepnevelési egyesület» tartotta az Emke szarnyai alatt fennállása óta 25-ik diszközgyűlését.

Gyűlés után a «Budapest» fogadó nagy termében lakomára gyűltek össze, melyen egymást érték a felköszöntések, köztük több politikai tartalmú, mint például gr. Apponyié a megyék önkormányzatáról. A közgyűlésen mondott beszédek bővebb ismertetését testvérilapunknak, a «Politikai Ujdonságok»-nak kell fenntartanunk.

A délután tartott értekezletet megbeszélésként a jövő évben Budapestten tartandó országos köz-művelődési kongresszus tervét. Az Emke jövő évi közgyűlését vagy Gyula-Fehérvárt, vagy Nagy-Enyeden tartják.

Este a vendégek egy része elutazott, vagy kirándulásokra ment; a nagyobb rész másnap hagyta el Székely-Udvarhelyt.

Jun. 5-ikén délelőtt a Petőfi-szoborbizottság gróf Bethlen Gábor elnöke alatt kimondta, hogy Segesvár számára Kolló Miklóssal elkészített Petőfi álló ércszobrárt, a csataterén a nagy költő elesésének helyét pedig obeliszkkal jelöli meg.

Előfizetési fölhívás.

A «Vasárnapi Ujság», a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes lap, eredeti elbeszéléseket és életképeket, részben illusztrálva, közöl Jókai Mórtól, Mikszáth Kálmántól, Baksay Sándortól, Gyarmathy Zsigánéttól, Herman Ottónéttól, Petelei Istvánéttól, B. Büttner Linától, Szívós Bélától, Kazár Emil-től, stb., s hogy az eddigienél még jóval több szépirodalmi olvasmányt nyújthasson olvasóinak, 1895. évi januártól kezdve hetenként egy félúval bővíve, „A Vasárnapi Ujság re-génytára” című állandó szépirodalmi melléklettel jelenik meg, mely, mint a föl-p, szintén művészi képekkel van díszítve.

A «Vasárnapi Ujság» társalapja, a most már 41-ik évfolyamában lévő «Politikai Ujdonságok», melyet mint az események hű és részrehajlatlan előadója, valódi hézagpótlónak ismert el a magyar olvasó kö-zönség, a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, tömör összeállításban tárja az olvasó elé, úgy, hogy a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, s így e lap kivált vidéken, hol a postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is sok tekintetben pótolja.

A «Politikai Ujdonságok» állandó melléklete a «Magyar Gazda» című gazdasági és kertészeti képes lap, s ezen felül rendkívüli mellékletekkel is bővíve lesz a lapnak hetenként másfél s minden második héten két nagy ívre terjedő tartalma.

A «Politikai Ujdonságok» újabbban mint képes ujság jelenik meg, s minden száma a napi esemé-nyekre vonatkozó több képet közöl.

Előfizetési árának évnegyedre:

A «Vasárnapi Ujság»	2 frt — kr.
A «Vasárnapi Ujság» a «Világ-krónika»-val együtt	2 frt 40.
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok»	3 frt —
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok» a «Világkrónika»-val együtt	3 frt 40 kr.

Az előfizetések a «Vasárnapi Ujság» és «Politi-ikai Ujdonságok» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. küldendők.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Hervay Frigyes. Verssek. Budapest, 1895. A kö-tet csinos kiállításával összhangban van a tartalom is. Lendületesség, formai csín s itt-ott hangulatos festés jellemzi e kis költeményeket, melyekben, kivált a kötet első felében, a dalhang az uralkodó. Az olyan versek mint a «Romok», «Egyedül»,

«Magasba törni», «Szeress te mást», «Intermezzo» stb., igazi lyrai tehetséget árulnak el. A nem egészen subjectiv versekben már alig van hivatottsága. Gyenge az 1848. márczius 15., még gyengébb a «Katona József emlékezete». Ezekben inkább csak nagy hangú szavakat és rossz képeket találunk, de eszmei tartalmat, jellemző vonásokat és meleg-séget, mely megkapná az olvasót, hasztalan kere-szünk. Ellenben a kötet egyetlen elbeszélő költe-ménye, az «Azrael» elég sikerült, csak az a kár, hogy verselése hanyag, pongyola. A kötetben leg-több a szerelmi költemény, s ezek közt vannak a legsikerültebb darabok; de egyiket-másikat jobb lett volna kihagyni, pl. nagyon rossz hatással van az olvasóra a testiségnek az a durva kultusza, mely a «Delirium»-ban nyilatkozik. A «Levél egy asszony-hoz» nem ebbe a kategóriába esik. Ez ugyesen kez-dődik; de a vége nagyon cynikus. A költő bohóc-sapkát nyom a mízsa fejébe. Hervay verselése, a mint említettük elég ügyes, de egy kicsit több gond is ráférne. A nyelv tisztaságára sem ügyel eléggé. Hogy helylyel-közzel éval-féle szavakat is használ, kisebb baj; nagyobb hiba, hogy kap az idegen szava-kon. «Resignáció», «Intermezzo», «Delirium», magyar versek címének sem való, hátha még magában a versben is használja a költő:

«Csak ráféksz a lelkemre
Tompá resignáció.»

Legnagyobb hiba azonban, mikor a nyelv szerke-zetét rontja meg, pl.:

«Vajj nekem mit hoz a kikelet,
Kelti tavaszra-e szívemet?»

A kérdő é szócskát nem lehet az igétől elválasztani. Kifejezései sem mindig szerencsések, nem szokott az ember «sírba halmi», hanem «sírba szállni», az előbbi olyan formát jelent, mintha valaki kútba fül. A fül kemény borítékba fűzött kis kötet ára 1 frt. Mutatványul álljon itt belőle a következő költemény:

Szeress te mást.

Legyen hát úgy, a mint akartad,
Legyen közöttünk hát harag.
A szívem fájhat, megszakadhat
A rá rótt súlyos vad alatt:
En nem panaszkok, nem kesergek,
Lehet, hogy már nem is szeretlek,
A hulló könnyemet ne lásd,
Szeress te mást.

Leélem egyformán, nyugodtan
E ezéljavesztett életet,
Sorsomba én már megnyugodtam,
El is felejték, úgy lehet.
És mégis olykor egymagamba'
Úgy érzem, vér tolu! agyamba...
És könnyem hull, de meg ne lásd,
Szeress te mást.

Ha sorsunk néha összehoz tán,
Nem fog fogadni semmi vad;
Mintha közöd se volna hozzám
S majd én sem ismerlek terád.
Tán hogyha mégis — látva téged —
Egy könny titkon szemembe téved:
Elfordulok, hogy meg ne lásd,
Szerecs te mást.

A Budapesti Szemle júniusi füzeté is méltó rá, hogy a komoly olvasó közönség figyelmét kiérde-melje. Vambéry Ármin értekezik első cikkében «Az örmény kérdéstről», melyet a nyáron történt vérengzések következtében a nagyhatalmak napi-rendre hoztak, s éppen ebben a pillanatban oly égető ügye a portának. Concha Győző egyetemi tanár társadalmi eszméket és irányokat tárgyal. «A társad-alomról» szóló cikkében. Szabó Jenő «A refac-tiákról» ir szakavatottan, a forgalmi politika egyik fő részéről, s a szállítási díjak statisztikáját és tanul-ságait mutatja be. Ugyanó szól hozzá egy másik közleményben a «Bosnyák vasuti politikához». Könyig Gyulának az akadémia nagygyűlésén tartott érdekes felolvasását is közli a füzet: «Helmholtz és a jelenkori német tudományosság.» Horváth-Cyrylolt irodalomtörténeti dolgozat olvasható: «Codex-eink Mária költészetéhez.» Másik irodalmi czikke a füzetnek: «Emerson», kinek egy nagy munkája nem régiben jelent meg az akadémia könyv-kiadó vállalatában az emberi szellem képviselőiről, Szász Károly fordításában. A szépirodalmi közle-mények: «Izlandi hálász», Loti Pierre franciaia

regénye; «Gyászadalok», költemények gróf Zichy Gézáttól; «Napfölkelt», Sully-Prudhomme költe-ménye, fordította Vargha Gyula. A könyvismertető «Értesítő»-ben Tóth Béla, Matlekovits Sándor, Dé-kány Mihály, Erdújhelyi Menyhért és Jancsó Benedek könyveiről van szó; az utóbbit, mely a román politikával foglalkozik, nagy elismeréssel emeli ki az ismertető. A «Budapesti Szemle» elő-fizetési ára egész évre 12 frt, félfévre 6 frt.

A Clairette-keringő és egyéb elbeszélések a czime Szomaházy István új kötetének, mely húsz különböző hangú és tárgyú rajzot és elbeszélést gyűjt egybe, könnyű — úgynevezett francziás — történeteket, melyeknek hőse többnyire egy fiatal asszony vagy lány s alapja egy kis szerelmi epizod, és magyaros hangú kisvárosi vagy falusi dolgo-kat. A szerző bőven talál tárgyat egyszer a falusi életben, máskor a fővárosban, Párisban, Velenczében. Tud pikáns, szentimentális, gunyoros lenni, s a megfigyelése élénk, mint például «A püspök ha-lála» címűben, mely a leírás egyik kerek darabja. Szomaházy szívesen francziásodik, a rövid lélek-zett franczia termékeket előszeretettel olvasgatja. Ez az iskolája sok fiatal magyar írónak. Szomaházy mindenestre a legszámbavehetőbbek közül való, s ha olykor magyaros is tud lenni, előnye a többiek fölött. A változatos tartalmú könyv Singer és Wolf-nernél jelent meg s ára 1 frt 50 kr.

Marianne. Irta Köbor Tamás, a kinek nevével gyakran találkozunk a lapok tárczairói közt s könyveken is. Új köteté egy rhapszodistikus törté-net, melyet az író maga beszél el, s egy asszonyról szól, a kit az elbeszélő szeretett mint lányt, de a ki férhez megy Steinitz Manó kereskedőhöz, s nem éppen mintaszert asszony lesz jámbor férje mellett. A hang, melyen a történet el van mondva, néha szatirikus, de inkább szőrtőlődő. Singer és Wolfner adta ki s ára 1 frt.

Fürdőgyűnk haladása 1893-ban, írta dr. Preysz Kornél. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés ki-adása, s a «Fürdő-irodalmi könyvtár» egyik kö-te. Először a belügyminiszteri intézkedéseket állítja össze, melyek a fürdőkre, az ásványvizekre vonatkoznak, aztán fürdőink 1893-iki állapotáról, forgalmáról közöl statisztikai adatokat, stb.

Arany lant, gyermek- és női karénekek gyűjte-ménye iskolai használatra; szerkesztette dr. Harrach József. Három nagy füzet, melyeket a közoktatás-ügyi miniszter iskolák részére tankönyvnek engedélyezett. Az ének iskolai oktatásának jóvávala segítségülje ez. Szerzője az orsz. zenekadémia titkára, ki a «Magyar Arion» című énekgyűjte-ményével is szolgálatot tett az iskolai énektanítás-

nak. Most gyermek- és női karra adott ki nem kevesebb, mint 235 éneket és pedig kétszámát. Az első rész valamennyi éneke egy szó-lamban is dalolható: a zongorakiséretet pedig el is le-het hagyni. Különben az egész gyűtemény megjelent partitúra-kiadásban is (vagyis zongorakisérettel), számla-kiadásban is. A tömördek népdal és historiai ének mel-lét megtaláljuk a külföldi remekírók dalait is, de a 235 karénekeknek majdnem fele — száznál több — hazai term. Elhunyt zeneköltőink mellett következők élők szer-zők vannak itt képviselve: Beleznay, Chován, Erkel Gyula, Dohány, Erdői, Gaál, Goll, Hegyi, Káldy, Kern, Kun László, Major, Mihalovich, Szabados, Szabó X. Ferencz, Szendy, Szent-gyűly Szentirmay, Szögédi, Tihanyi és Zoltai. Az első füzet: két szolamú énekek; a második: két és három szolamú énekek; a harmadik: két, három és négy szolamú énekek. A füzetek ára 80 kr., 1 frt és 1 frt 20 kr.; Külön füzetekben a zongorakiséret nélküli, csupán számla-kiadás ára: 40, 60 és 80 kr. Meg-jelent a Lampel-féle (Wodianer) könyvkeres-kezőben.

Iskolai könyvek. Lampel Róbert (Wodianer F. és fia) könyvkereskedése kiadásában megjelentek: Khrestomathia Xenophon kypopaideiaja, anabasisa és Sokrates nevezetességeiből. Dr. Schenk Károly után átdolgozta Elischer József. Bevezetéssel, görög szöveggel, bő jegyzetekkel és görög-magyar szótárral. Ötödik teljesen átdolgozott kiadás; ára 1 frt 50 kr. C. Sabusti Crispi de coniaratione Catilinae et de bello Inqurthino; magyarázta Holub Mátyás, sajtó alá rendezte Kempf József főgymnáziumi tanár. Szöveg-kiadás, magyarázó jegyzetekkel. II. rész és második kiadás; ára 70 krajczár. M. Tullii Ciceronis epistolae selectae; szöveg-kiadás, sajtó alá rendezte Csengeri János; ára 70 kr. Szám-tan polgári és felsőbb leányiskolák számára; írták Zettner Ede és Magyar László fővárosi tanárok. Két rész: az első és második, továbbá a harmadik és 4-ik osztály számára. Egy füzet ára 70 kr. Gyű-mölcsfajenyészési ismeretek, a népiszkola V. és VI. osztálya számára; írta Dobócsky Lajos; ára 24 kr.

A magyar kardvívás mint női testgyakorlat czimen megjelenő füzetet hirdet előfizetést Sztra-hay Norbert ismert fővárosi vívómester. A füzet a következő című cikkeket foglalja magában: «A torna és a női testgyakorlat.» «A vítor és a kard-vívás.» «A vívás és a torna.» «Kardvívás mint női testgyakorlat.» A füzetre, a mely kepekkel fogja illusztrálni a szöveget, 60 krral lehet előfizetni.

Bosnyák Anna a czime annak a drámának, mely az idén az akadémia gróf Teleki-díját megnyerte. Szerzője dr. Prém József, ki, mielőtt darabja a nemzeti színházban előadásra kerülne, könyvalak-ban kívánja a közönség elé juttatni, s előfizetést hirdet rá. A könyv ára 1 frt; díszkötésben 2 frt. Az előfizetés az «Athenaeum» könyvkiadóhivatalába küldendő.

Vigjáték-pályázat. Gróf Esterházy Miklós 500 koronás pályadíjat tűzött ki egyfelvonásos vigjá-tékre, mely a grófnak tatai színházában adandó első és Solymosi Elek színésziskolájá-nak növendékei fogják eljátszani. A 94 pályamű közül nyertes lett az «Egy nőlopó adatai», melynek szerzője Bokor József népszínházi karnagy; a bírálók kisebbsége az «Urak estélye» megjutalmazása mellett volt, melynek szerzője Radó Károly aradi ügyvéd. Meg-dicsérték még kilenc darabot.

A tavaszi múkiállítását e hó 4-ikén bezárták. A múcsarnok e kiállítását elég sokan látogatták, de a vásárló kedv megeapott.

Magyar művészek a párisi Sa-lonban. A párisi champs-elysée-i régi Salon kiállításán a magyar művészek is jól vannak képviselve. Munkácsy Mihály két képet állított ki: «Krisztus keresztől levé-tele» az egyik, mely a terebisi Andrassy-mauzeolumnak készült, a másik pedig «A strike előtt»

A Jungfrau vasútja: Mönch állomás.

című franciaia életkép. Ott van Csók István többször emlegetett «Báthory Erzsébet-e, Parlaghy Vilmtól két arókép, Weisz Adóltól a bibliai «Judith», Karvaly Mór katonai genre-képe, mely ő felsége tulajdona, Grünwaldtól a «Szent család» és Márk Lajosról egy életkép, mely a budapesti műcsarnok teli kiállításából ismeretek előttünk. Míg! Árpád, Eisenhut Ferencz (kairói arab iskola), Boruth Andor, Wacha Rudolf, Pommutter Isák egyszük ki még a magyarországi festőket. Klein Miksa és Ligeti Mór szobrokat állítottak ki. — A Mars-mezei új Salon kiállításán Rippl-Rónai Józsi és Acentovits (Brassó) festményeit láthatni.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A történelmi társulat jun. 6-iki ülése gr. Teleki Géza elnöke alatt tartotta.

Fiók Károly «Őstörténet és kritika» czímmel tartott felolvasást, melyben a magyar őstörténelem forrásairól szólv, kiemelte, hogy a nyelvudományi módszer érvényesítése mellett teljesen háttérbe szorult a nemzeti hagyományok vizsgálata. Az a semmivel nem igazolható nézet emelkedett tul-sulyra, hogy nemzeti hagyományainkat német papok nyomán szereltük. Ezzel a meggyökerezett felfogással szemben vitatja, hogy hagyományaink-ban sok olyan elem van, melyeket nyugati írótól nem meríthettünk. Különösen kiemeli a szittya-kérdést, és védi azt a régebben kifejtett nézetet, hogy a magyar nemzetnek a szittya eredetre vonatkozó tana valóságos történeti alapon nyugszik. Dedek Crescens Lajos mutatta be ezután Fraknói Vilmos püspök értekezését, a mely Simon patrisi érseknek eddig teljesen ismeretlen élet-történetét deríti fel. Simon érsek, mint esztergomi kanonok, magyar javadalmas volt, több magyarországi követségben vett részt V. Lászlónak és Mátyás királynak kiváló szolgálatokat tett. — Még néhány folyó ügyet intéztek el, s ezzel az ülés véget ért.

Protestáns lelkész- és tanárképző-intézet Ko-lozsvárt. Szász Domokos erdélyi református püspök néhány éve mozgalom indított Kolozsvárt a tudományos egyetemmel összekötött lelkész- és tanárképző létesítése érdekében. A mozgalom sikerrel járt. A kolozsvári lelkész- és tanárképző intézet az idén, szeptember 12-én megnyílik.

A növendékek a kolozsvári tudományos egyetem bölcsélet-, nyelv- és történettudományi karán ren-des hallgatókú olykép iratkozhatnak be, hogy

BUDAPESTI CZÉGEK.

TALÁLMÁNYOK szabadalmazását esküvel mind, államban **Réthy János** nemzetközi mérnöki és szabadalmi irodája, Budapest, Erzsébet-körút 2. sz. (népszínház mellett). Legrégibb szabad. iroda. — Telefon.

Fényképészeti készüléket műkedvelők számára, legújabb uti-távosókat a tirago rapid, kitűnő szemüvegüket megvizsgáló maximál-lábalmérőket, Anzer-rod (légsúlymérőket) szabadalmazott rajzeszközöket ajánl **CALDERONI ES TÁRSA.**

„Toronyórak” palota, laktanya, gyári órákat, villanyórákat, legelőnyösebben rendes be **Mayer Károly L.** I. m. állami kádvarm. gőz-órakára Budapest, VII., Kazinczy-ú. 3. Köpes árjegyzék, költségjegyz. bérn.

A Magyar Asphalt részvény-társaság Budapest, Andrássy-út 30 elvállalja jótállás mellett legolcsóbban asphalt-burkolatokat fektetését és nedves lakások, pinceszék, stb. gyökere szaraztatását. **Telefon.**

Jósika Miklós regényei. 80. 90. füzet. Új olcsó kiadás. **Regényes képleték.** Második kiadás. Ara a két füzetből álló kötetnek 1 forint.

ROTHBERGER JAKAB cs. és kir. udvari szállító. Budapest, Váci-utca 23, a nagy Kristófhoz cz. házban. **A legegánsabb kész férfruhák dús választékban a legutányosabb, szabott árakon.**

GERŐ ADOLF cipész-mester. BUDAPEST, V., Fűrdő-utca 2. sz. Ajánlja készítményeit **fájós lábakra.**

HORVÁTH ISTVÁN HANGSZERKÉSZÍTŐ. Saját gyártmányú pedálos cimbalom, bogedő, harmonika, fuvola stb. hangszerekről árjegyzéket küldök. Csalbalm-lakola, Irta Kullif J. szentár, ára 3.50. Titkok-lakola 1 frt. Csalbalm-lakola, Irta Kullif J. szentár, 2-szer jelenik meg kiadásban, eladás és 4.80 Horváth István, 8 cs. és kir. füstögő József kth. udvari szállítója, Budapest Erzsébet-körút 2. és Kerepesi-út 46.

LUSER L.-féle turista tapasz. Biztosan és gyorsan ható szer, tyukszem, szemölcs és talp, valamint a sarok bőrkeményedéseit, továbbá mindenemü bőrelszarvosodás ellen. A hatás ért jótállás vállalatik. **SCHWENK L.,** gyógyszerész **MEIDLING-BÉCS.** Csak akkor valódi, ha minden használati utasítás és minden tapasz a mellette végjeljegyzet és aláírással el van látva, azért is erre ügyelni kell. Gyógyszertárakban vásárlandó. Főraktár: Budapest, Király-utca 12. szám **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerházában.

ÁGNES Természetes asztali és fürdővíz a mohal. **Édeskuty L.** Ssét-küldés. **Kapható mindenütt.**

MATTON F. GISSHÜBLER SAVANYUKUT. Fontos gyomorbetegeknek!

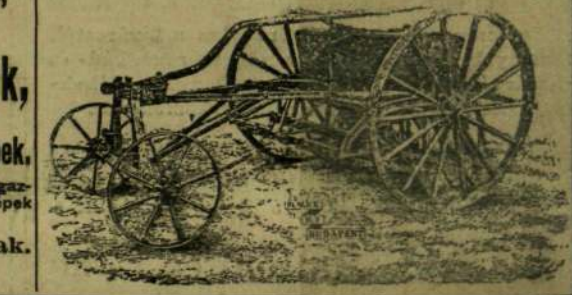
Világi gyomor-por. Kiváló eredményt nyújt mindenemü gyomor- betegségek ellen, mint: gyomorgörcs, gyomorsav, égés, ugysínien vese- és hólyagbajoknál, megszüntet azonnal mindenemü fájdalmakat. **Valódi csak dobozokban 1 frt 60 kr.** Berlin S. W. **P. F. W. BARELLA** Friedr. str. 220-1. Francia orvosi társulatok tagja. Raktár Budapest **Török József** Gyógyszert. Király-utca.

VÉNUS LEGSZENSAVÓUSABB TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZFORRÁS. **KAPHATÓ MINDENÜTT.**

Folyékony GLYCERIN-CRÉME Kiehlhauser-től, Grácban. A folyékony glicerin-crème sikerült egyesítés a legértelmebb szereknek, melyek a bőr nemcsak simábbá és finomabbá teszik, hanem annak fiatalos frissességét fontartják. **Kézmosó-por** mandula-szappan és spermacejtől készíto, a legértelmebb arc- és kézbor-tisztító szer. **Rouge végétal** arcpirosító szer napra és este. **Párisi hölgypor** hamisított hölgypor-tól és glicerin-crème-től óvakodni tessék, csak az tekintendő valódinak, melynek dobozán, valamint használati utasításon a mellékelt védjegy van. Főraktár: Budapest, király-n. 12 **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerháza.

Fontos szenvedőknek. Ujdonság! **Pollitzer Mór és fia** cs. és kir. közszerész. Budapest, Deák Ferencz-utca 10. sz.

SCHLICK-féle vasöntőde és gépgyártás-rész.-társ. BUDAPESTEN. Gyár és irodák: Városi iroda és raktár: VI. kerület, külső Váci-ut 29-35. szám. Podmaniczky-utca 14. szám. **Gőz- és járgány-cseplőkészületek,** számos első díjjal kitünt. **Schlick-féle szab. 2 és 3 vasu ekék,** mélyítő és egytetemes aczel-ekék, eredeti **SCHLICK- és VIDATS** 'éle **egyvasu ekék, talajmivelő eszközök,** valamint **Schlick-féle szab. HALADÁS sorbavetőgépek.** Takarmánykészítő gépek, darálóok, őrlőmalmok és mindenemü gazdasági gépek. Eredeti amerikai kéveköto és marokrakó arató-gépek és fűkaszó gépek, szállítható mezeli vasutak stb. **Előnyös fizetési feltételek. Legutányosabb árak. Árjegyzékek ingyen és bérmentve**

A VASÁRNAPI UJSÁG REGÉNYTÁRA.

A KIS CORA. Elbeszélés. Irta **CLARETIE GYULA.** Francziából fordította **Fáy Béla.**

tisztaságú vonalat mutatott, halkán ismételték azt a szót, melyet az imént bánatos hévvel mondott volt hangosan: apáca!

— Hát az egészsége hogy szolgál? — kérde a festő, mialatt kis széken ülve, tovább dolgozott a képen, Corához intézvén szavait, ki tőle pár lépésnyire állott a világosságban.

— Az egészségem, Georges úr? Hát az egészségem nem épen rossz... Azt hiszem, még fogok gyógyulni. Az orvos valami étheres orvosságot adott, a mely használ is. Most már jobban alszom...

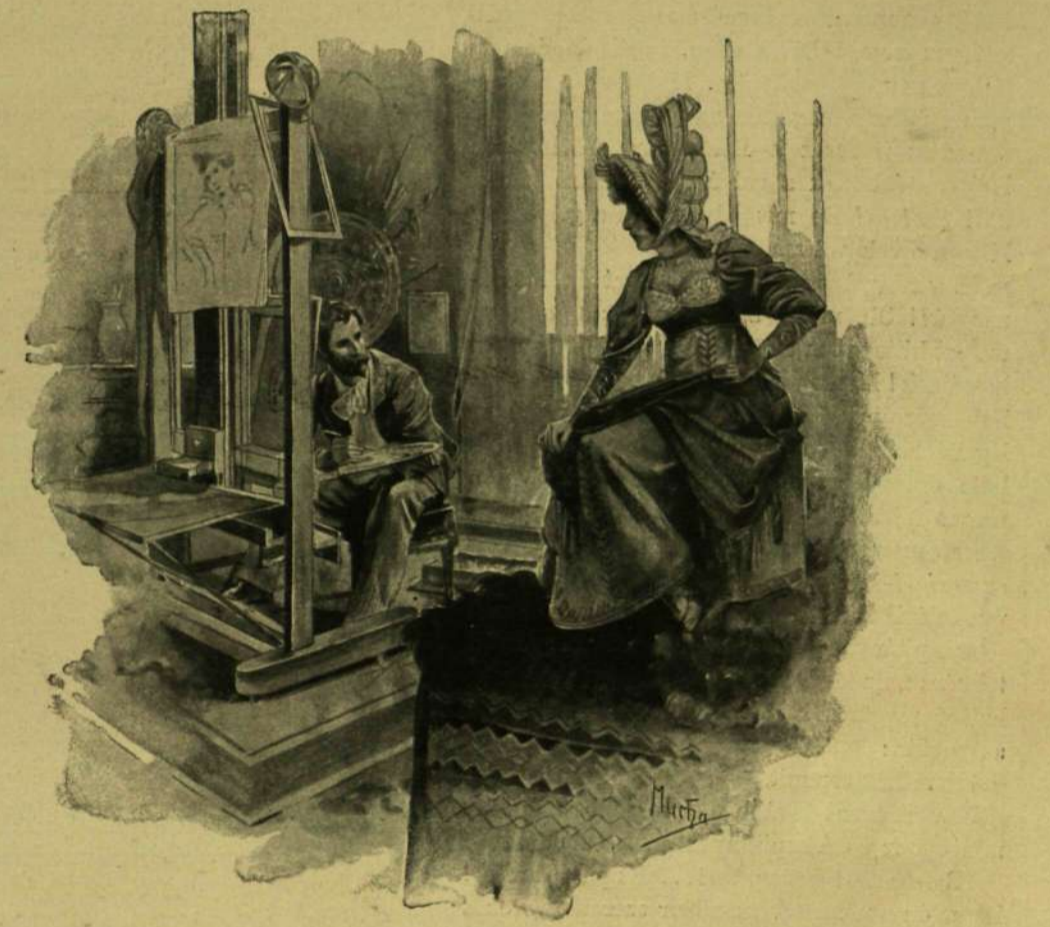
Köhögött egy kicsit és sietve tette hozzá, mintha bocsánatot akarna kérni vagy magát akarná áltatni:

szor mondogatott, a mely olyan kedves volt neki, mint egy cirógatás, imádott név, egyetlen maradványa egy múltnak, a mely még nem is volt olyan régi, mert hiszen mindössze mennyi idős is volt a kis Cora? Tizennyolcz esztendő!

— Csakhogy, — mondá szomorúan, — nálunk tizennyolcz éves korában már vén az ember! Kivált, — és mosolygása ismét el akarta simítani azt, a mi fájdalmas volt a szavaiban, — kivált, ha nem volt szerencsé!

II.

— Hogy mi volt a Pierre úr? (Most is úrnak nevezte még, mint akkor, mikor először beszélt vele otthon, Réunion szigetén.) Mi volt! Had-

— Oh, Georges úr, szép, nagyon szép ez az öltözet; de én nem így szerettem volna magamat lefestetni.

Így szólt selypítve, lágy kreol kiejtéssel, s nagy, merengő fekete szeméi mintha valami arabs gyermek halvány rézszínű arezáról ragyogtak volna le.

— Ah, nem így? Hát hogyan szerette volna magát lefestetni, Cora kisasszony?

A kis modell mélabús szeméi egyszerre csak megvillantak, mintha möhön csüggnének valami földilézett ábrándképen, és Cora reszkető hangon viszonzá:

— Oh, hogy mint szerettem volna? Apácának szerettem volna magamat látni!

— Apácának?

— Igen, irgalmas nénének, azokkal a nagy fehér szárnyakkal, melyek az arcz körül két felől lebegnek. Olyan szép az a főkötő, olyan szép! És apácának lenni, irgalmas nénének, olyan jó!... Én is az szerettem volna lenni, irgalmas néne, a helyett, hogy...

Elhallgatott és fekete szemébe nagy könyecseppek toltak.

— Cora, kicsi Cora, ha pityereg, akkor nem fog többé egy directoire-kalapú divathölgyhöz hasonlítani.

Mindez egyik fiatal barátomnak, Georgesnek a műtermében történt, tőszomszédságában a Paulai Szent-Vincze templomnak, melynek két tornya belátszik a műtermen széles ablakán, a mint szürkén azo rajzolódnak a kék égbe, arra az enyhe, élettelt teljes májusi égre. A kis Cora mély szeméi erre a tavaszi égre, a tornyokra és a toronyóra irányzódtak, mely épen a templomba menetel óráját ütötte; rózsaszínű directoire-kalapja alatt folyást bólogatott kicsi, áfrikaias fejével, míg a festő a vidám képre, mely egy virágos lugásban zöld székeken, csikos ruházatban sorbet mellett ül *muscadineket* és *merveilleuseket* ábrázolt, — egész özonét vetette a világos színeknek, szőke hajzatoknak, tarka harisnyáknak, vállsalagoknak, legyezőknek, mosolyoknak; a háttérben Páris látszott, a nagy forradalmi Páris, mely a montmartrei, vagy a belleuillei domb tetejéről nézve, homályosan tűnt elé a ködpárában és tompán zsongott a divathölgyek lábai, piezi lábai alatt, a kik ott nevetgéltek.

A kis modell messze, nagyon messze volt attól a képtől, a melyen szerepelt. Tekintete, melynek ábrándossága a sivatag végtelenségével volt tele, egy pontra szegeződött, a mint a templom tornyain megakadt.

— Apáca!

Vértelenségtől halvány, piros és vastag ajkai, melyeknek kissé duzzadt szegélye klasszikus

— A köhögésem még megvan, de olyan csekély!... Oh, a mi az egészségemet illeti, elég jól vagyok, Georges úr... De nem vagyok jól a... Megállott, mosolyogni iparkodva és gyermekded arca, pieziny orra, parányi fülei, egyszerű idegenszerű ábrázata megdöbentő szomorúságot fejeztek ki a mosolygás erőltetésében.

— Nem vagyok jól a fejemmel!...

— Vagy a szívével. Hát még folyást ó rá gondol?

— Folyást, folyást! És mindig is rá fogok gondolni, mondá a kis kreol leány kedves selypítéssel.

Ah, a kis Cora regénye! Mert regény volt abban a szép halvány fejben, s ábránd, szenvedés lakott abban a gyermek-leányi szívben, az élet oly ridegen bánt el ezzel a bús nézésű kis modellel! A szerelem szele megfújta fekete, kissé gyapjas haját, szomorúakká tette azokat a húsos ajkakat, melyek csokra, mosolygásra voltak teremtvé.

Igen, volt valaki a világon, a ki neki ő-j-e volt, az az ő, a kire folyást gondolt és gondolni fog, a ki őt nyilván elfeledte s régóta nem törődik már vele, és a kinek csak a keresztnevét tudta, azt, hogy *Pierre*, ezt a nevet, a melyet anny-

nagy a tengerész-gyalogságnál! És olyan kedves! olyan jó! Kicsike, mint én, világos-szőke, fölfelé álló, vékony bajusszal, melyet én úgy szerettem pödörgetni az újjam hegyével, a mikor megengedte.

Tüstént megszerettük egymást, mert minek húzódozók az ember, mikor szabad, és érzi, hogy tetszik? Szüleim már nem voltak. Ott laktam egy öreg nénimnél, a ki divatárusnót akart belőlem csinálni. Oh, milyen fura gondolat! Mondhatom, gyönyörűek azok a kalapok, a melyeket ott a szigeten csinálnak!... Én hát, hogy szabad voltam, rábízam magamat Pierre-re, sem magamtól, sem ő tőle nem kérdezve, hogy el fog-e venni, s csak azt mondtam magamban:

«Hiszen szeret, hát majd csak feleségül vesz; ő rajta kívül nem szerettem és nem is fogok mást szeretni; tisztességes leány vagyok, a mint hogy ő is tisztességes ember!»

És szerettem, oh, szívemnek egész erejével! Ha a karján vezetett, — olyan takaros volt; — ha odasimultam a kabátja arany paszomántjához, büszkébbnek éreztem magamat, mintha a köztársaság elnöknéjének tettek volna meg. A Poissonnière külvárosban is van egy kaszárnyában tengerész-gyalogság. Mikor ide jövet